

ספר

ברכת אליהו

שחברתי אני ועידא ולא מן חברי לא למשרת ומכהן הצעיר
אליהו דוויך הכהן נר"ו בן החכם המרומם המקובל
האלהי כה"ר נסים נ"ע אחיו של הח"ה שלם כה"ר שמואל
נ"ע אביו הרב המובהק כמהר"ר שמואל נ"ע הכהן
הגדול ר"ב כהנ"א אביו אמו הרב הכולל כמהר"ר שמואל
פינמון זלה"ה זכות הרבנים הנז' עמדה לי וחברתי דרושים
לכל פרשה ופרשה מראשית התורה ועד סופה ממה שהייתי
דורש מירי שבת בשבתו ויקרא שמו בישראל ברכת אליהו
וכל הקונה אותו תבא לו ברכת אליהו :

נדפס

פה ליוורנו יעא

ענת אלן נתנה יבולה (לפ"נ)

בדפוס המשובח של השותפים

סתכם כמוסר"י יעקב נונים ואים נר"ו

וסתכיל כמוסר"י רפאל מילדולה נר"ו

Con Approbation

הקדמת המחבר

חזי
 היות שר די כדמון רעני ובעתק יומין יתב ונתת דכלני נפט האדם אית ליה פגאח חמיס נהבוס חזיו השביס
 לחס שחלאכו השתר אוכלין . הכדמון כלפי שעייו כת חלק היא יושבת בקתדרה טקוס שפזרלין . נוד
 פליה סנפס קרביב חיצר ע"ג סותא חסקה כגדיא כחי שנחמר לסרדיוס אולא וענולא חורירין ולא פזלין .
 פועקת לשעבר חרבליה נאכס היות לו דר לו החקוס שאלין . הוא מתיב לס השדס שנפשו בתפאטוס ודיו לנדר להיות
 בדכו שדר בתחתונים שסס עוללים . השתקל טלולא וקל וחומר השביס דקדמא ואתייה חכית אכיס למדא חכמא הכלים
 כרגלי סבעלים . ולי קטיא חס ון תשובה הא לא דמויה חישנין לפסידא אחר דשביס חוקא טלואי שפאח יצאיה בכחיה
 אמתא לא חיש חד לקבולא חסר לאכול טכלין . ולא עוד אלא לפתח חטאת דאכן חלק וקן וכסל חגרי כח גיריה יצא
 דעבירס בתר ישירות עיניו קא אול תולין עיניהם ומחוללין . סוב ילד חסכן ואכס כנה לן חר עד אורחא דתליסר נביא
 ארביסר ובין חלכא לחלכא חררע וינא שיש לפניו שני דרכים חיינו שני טכלין יכל כו האי חילתא נדך לאחורע דין ברתא דטב
 לם עברי ליה דלא ליפול בכיסקא דאכיל דלאו דליס חשולחן נכוס קא וזי כגדי לבן שאלין . שרי חומין כדחין שביס
 פחין ופתח בחית לאסתכלין דלתותים נענלין . חשעת יצירה חמלפא שיטתיה אכיל תדיליס ושתו תדיליס חיינן כדריב
 חשולו חתכו לו אחיו כלפי טללא חכ לן חירי למיכל סעודת את הפועלים : הא בעלמא דין הא חחרח סכא לפועלים קופר
 סכא לפועלים ויכל קל סכיות קחדס שבה סבעלים . ויולר כדחתנו ככלמו חתייה גירלי גירולין . חסכ חוסה לבן
 חתני לים לברא סבו רב חמאכו בחנות חאכיל ותשקה חלכוס ומכסס חסוכ חוטל עליו ללמדו תורס מוכדין חתנו לשכה קורס
 חילוליס . כיון דמקא לים חרשותים עא חסכ כן חורין עבד ימא טבא לרכבן חויל וחורס שהחיינו וקיימנו כחנה תפילין .
 וחכאן וחילך חצוס חריות על הכן חסס סכרו חתו לשכר חנות גדול החצוים ועושה כמה גדולים :

לדידי
 (מחנה 1234567)
 חז"ל שאל שאלתא מס' פה אלאזא לפי מלכוס חזק חלבי רבנן רבנן תקיפי רבנן סבוראי חזק חזק
 ספין לספר כשכחן ובל תמרכס לספר תברעות נתן לא חזק לחזי שבת שחכו חכמים מרגר וינא בכית
 סכליעה און רבריו מכלין :

אמנם כל ידו ודעתו כל המנהל לנשות עצמות ה' רשאי בתבניתו וההסדר לאיש אשר כמוהו דברים שחושבין לבו של
אדם בכל פקודת אלהים פוקם מעסקי העולם ואלו הדרכים שדרשתי לבעלי בתים מירי שבת כשבתו בכל
פרטה ופרטה בעניניו של אדם וכן עתה בענין ה' יתברך יבא הדבר לידי גמר טוב לכל הפרטיות ולכל השאלות ומשובות
ועליות המין לי' ה' ארבעה מטיבי סוד הראשון אדם הנביא המדומה על כל מעלה רמה החכם פי' יצחק אלתרם
עליו שלום וחסד ונדיבות ויחידה לראות בנים לבניו אלוהים בתורה ובמצות מסובלין

ולצאת דות הוזהב סבבים בניו הראשון שבראשון שואל ותשוב שמוע ומחסיף דברים ישנים המתקבלים על הלב מחדש חידושים
שפתים ישק על כל קוץ וקוץ תליתים"ה הסביר החכ" המורוהם על כל מעלה רמז כה"ר סי' **שלמה אלתרם** יו
ומשגי שבראשון פילפולא קרינא מדרקד בהלכה הדק היעב שניהם יחד דרשין ושאלין ס"ה

עזרא אלתרם
 וזו והטור השלישי דייק וברים הא למבחר הא
 כס"ר סי' **משה אלתרם**
 על אחת כמה וכמה טובה כפולת

[illegible]

ואחרון הספד
אחרון כחב סתלמוד ובחמד ס' **יצחק אלתרס** וזו סקטון ויהי לאלף יוכס לספס ולחנות ולחוכה ולמעשים טובים בחיו חד אכיו ובכבוד ובכל קירי רמטט בדק קעות ובחטלטלין אכזר אנס"ו:

ואפריון נמשיים להאכזשים האלה שלמים כי אין התנוות בקרחת אלא על שם בומרה הראשון אדם המעלה לשם ולתפארת ולתהלה יקד ותחד בעולם המה שפיר קאמר שפיר בודתו המסכיל וכמו המביר בשר **משה אנקונה** נמלכות שלום וחיים **ספר דבר הוציא** ואם להם שהפלאים כמעשים כמא הים

חלפון אנקונה יפו : וסני
המפעל בדרום הארץ השתל ככל בחיוב בעשר אכזביותו להוציא
אנקונה יפו :

אנקוּנה זכור ואלס יעמרצעל **הברכה** אלהים נחמדים הנחתים מוסב ומפן רב לא יערבם והב ואכן
נחמה הנביאים ושמשותפים ש"ד ג' חיים וקצ"י שרמה אוהבה וזו אחת ה' תשעה עשר כל

יחי הארץ בכנים ובני כנים דענים ורעננים וחולו
במקדש טובה חרובה חכילות חכילות תליתים בורא : וזו היא סיבה כי קראתי בשם
שחל נרצח אשר יודע בהבניו ש' שעליו להורות ולשבת שבת ליי ברכת החובה

ברכת אליהו מוכני לחבר את הספר הזה
מספד שקיימת חזון בכותב הפד תורה למי דעת הר"ם
ברכה אלוהים אלהינו ואלהינו ברך אל כח"ט אל אשרי מי שלח פיוטה חיה

כדון אשר יקום את דברי התורה כל מי שחסידיהם בתנא הראויה כדון צדק את חובי שלוית לשכר וסודים שכולם כהנא עלי:

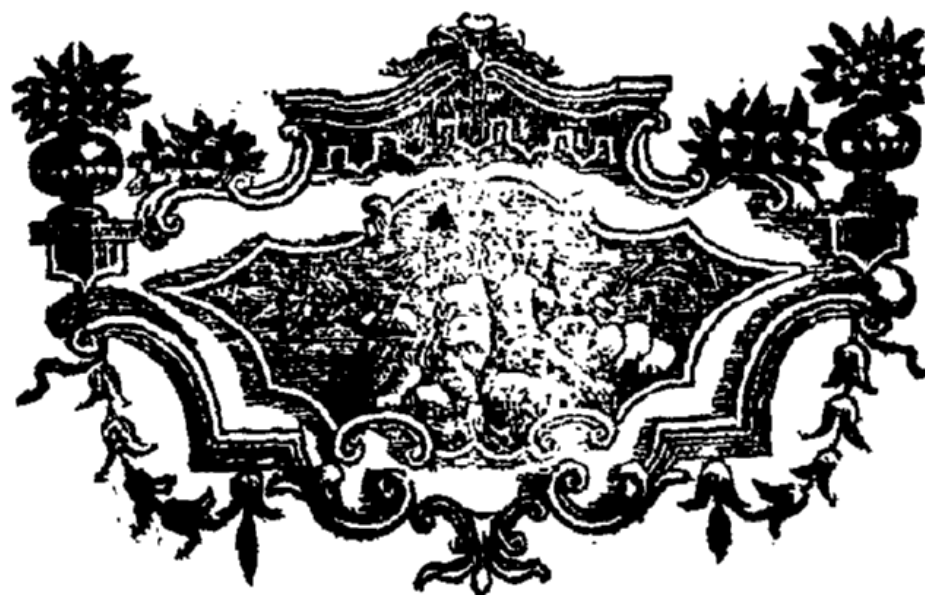
[illegible]

הקדמת המחבר

ורפאל וניסים וישראל וחתכים מן המכנין חכמים וחסידים **שלום ועזרא** ובני בני **איהו** ואליהו ואחיהם וכו' :

ומעתה רים לצרם שמת איהו ואל אה"ה חכמים אחר כלים העבר והשפחה אלו מן העמלין • בלי גללין • יור אחת בשפחה שפך חמור עליהם חכמים חכמי פרו חמור ושרשו מחוב והשלך חסדים והערכ עליהם והם כלן • ויה אחת כנסילס מול מה שבהרת קח בא את כרך את ישראל הנעלבים ואינם עולבים מחובים הדוים המעוכים עמים בסלים • עמוסי סתלחות אכלנו ההמונו אובלין ותולין אמאילא חייש תר לדחוקא דביכורא ויהי למס תמסא מלך ושרים אין לך פרוין שבוים גדול חוס ולא עוד אלא סתיוקות של בית דבן ות"ה בטלין • שוט אשר את אשר התרת לאסור מלכיהם בויקין וכבדריהם כבכלי דיה לצרלה עד כאן הפילס חללים • ושוט שרי את אשר אסרת סתר לאחור לאסורים באו קום בא מן הבקעה אל הקום המוכח כיסדר לכללין • את סתיתכין למעלה הניעמו בחילך וטכוח טבח שחיתות עכו"ם אפוחיא דספכירא שכבי לתיתא חולן את הניתכין למטה למעלה חמול לחשב חשיכא בעלמא כחשפט טראטון כפלעין שלמא באקדש סין כופלין יושלים הכמויה שם נטחיה בו בעולירגלים כסנים כעבודתם חקריכים ניוחמים לאלסא דשמיא ומצלין יציבא בארעא העני עומד בחון דקטר ליה לחמיה ליה חר צלח רכב מלך בויגין תמוינה עינינו בן ישי בראש ייתי ונחמינה בתראש שלים • קול חכסר בעגלא וכחמין חריב בחדש שוש אתם בגללין • ותמילתי על חיקי תשוב מלניא באחרא דנריסנא ה' נוכני כחיי אריכי וחוני רויחי וככני סחיי בר"כ סוכ"א ור"כ חילא ור"כ כנולא ויקוים כי מקרא ^{אוצר החכמה} סכתוב לא יחשו מפין וכו' ומפי ורע ורעך אמר ה' מעתה ועד עולם חכמה ליוחסין מעלין :

נאם המחבר בערת לאל ומכסן • **הענין אליהו דוויך הכהן ס"ט פס ארם צובה יך לחם ניסן** כשנת הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני :

בִּינוֹ עַמִּי עֲשׂו

ספר ברכת אליהו

פרשת בראשית

מסכת ברכות

(א) במדרש

והארץ היתה תוהו ובוהו אלו מעשיהם של רשעים ויחמד אלהים יהי אור אלו מעשיהם של צדיקים אבל אינו מדע באיזה מהן חפץ אם במעשה אלו ואם במעשה אלו כיון דכתיב וירא אלהים את האור כי טוב הוה אומר במעשה הצדיקים הוא חפץ ואינו חפץ במעשיהם של רשעים עד כאן; והרבה קשה רחוק תיסק ארעתין דיותר חפץ במעש' ¹²³⁴⁵⁶⁷הצדיקים וכל המפרש' אחזו שער בזה המאמר וכל אחד לדרכו פנה:

אמנם אענה אף אני חלקי והוא שיש להקשות קושא אחריתי וחדא מתרצה למכרתה והוא דלחזה אחר מעשיהם של רשעים ומעשיהם של צדיקים והיה לו לשנות בדרך קצרה וכך היה ליה לומר אלו הרשעים ואלו הצדיקים:

אמנם

הכל יבא לכלל יסוד והוא בהקדים מה שאמר שם במדרש סמוך ונראה וזה לשונו אחר רבי חייל רבה מתחילת ברייתו של עולם צופה סקב"ה בית המקדש בנוי וחרב ובנוי בראשית ברא אלהים הרי בנוי היך מה דאית אחר לנטוע שמים וליבוד ארץ. והארץ היתה תוהו ובוהו הרי חרב היך מה דאית אחר ראיתי את הארץ והנה תוהו ובוהו. ויחמד אלהים יהי אור הרי בנוי היך לעתיד לבא היך מה דאית אחר קומי אורי כי בא אורד עד כאן. ומעתה נוכל לומר דרבי חייל רבה איתא לפרושי מאי דאמר תנא קמא מדקאמר אחר רבי חייל רבה וכו' ולא אחר רבי חייל רבה אנו דלן אחר רבי חייל רבה אחר מה שמע דרבי חייל לאפלוגי אתא אתנא קמא אבל השתא דאמר אחר רבי חייל משמע לפרושי דרבי תנא קמא אתא דקאמר תנא קמא והארץ היתה תוהו ובוהו אלו מעשיהם של רשעים פירושו רבי חייל דהיינו חרבן בית המקדש שנחרב על ידי מעשיהם של רשעים היך מה דאית אחר דאיתי את הארץ והנה תוהו ובוהו וכו' מאי דקאמר גס כן תנא קמא ויחמד אלהים יהי אור אלו מעשיהם של צדיקים פירושו גס כן רבי חייל זה בנין בית המקדש היך מה דאית אחר קומי אורי כי בא אורד דהיינו בנין בהמ"ק שיכנה בזכות מעשיהם של צדיקים שבויר וכן גס כן מצינו לר"ל שקרו לבנין בית המקדש מעשה יריהם של צדיקים שאמרו בגמרא גדולים מעשה צדיקים יותר מועשה שמים וארץ דאלו במעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ ומימי טפחה שמים ואלו

במעשה צדיקים כתיב מקדש ה' כוננו ידיך פ"כ. ואם כן מאי דקאמר תנא קמא מעשיהם של צדיקים מיידי בבנין בי' המקדש וזהו כיון דמיידי תנא קמא במרבן בית המקדש ובבנין בית המקדש לכך אחר אבל אינו יודע באיזה מהם חפץ רוצה לומר שיש ספק לומר שחפץ חס ושלום במרבן וכו' ודאשכחן בגמרא כשבנו אור המלך הפשוטה לרבא כשאו כולי עלמא קל וחומר בעצמו רבא אתפישא שם עמא לא כל שכן נמצא בשושה סקב"ה דין בדולגה חס ושלום יותר מפחדין כולי עלמא גס סקב"ה שחפץ במרבן חס ושלום כדי שיראו מתמ כל הארץ לפי שנושאין קל וחומר בעצמן כמו עובדא דרבא שאוהבין ומה בית המקדש שהריבו כולי עלמא לא כל שכן שיהיה נמצא שהיה סקב"ה רעיתן שחפץ ח"ו במרבן בית המקדש כדי שיראו מפני הארץ ויחזרו בתשובה או דילמא שיותר חפץ בבנין בית המקדש שעל ידי העלת ישראל בבנין בית המקדש יתעלה שמו יתברך ואז יהפוך אל עמים שפי בחרם אחת ולעבודת שם אחר והיה ה' למלך על כל הארץ ביים הוה יתעלה ה' אחד נשמו אחד. בתר דכעניא סדר פשטא כיון דכתיב וירא אלהים את האור כי טוב הוה במעשיהם של צדיקים הוא חפץ ואינו חפץ במעשיהם של רשעים ר"ל דבמרבן אף על פי שנושאין קל וחומר בעצמן בדאמרו אבל אינם מתבטלין כיון שרואין ישראל ברלות ובגלות לכן אינו חפץ במעשה הרשעים דהיינו במרבן אבל חפץ במעשה הצדיקים דהיינו בבנין בית המקדש שחלכו שמתעוררין כל העולם ממנו יתברך אלף גס מתבטלין לכך חפץ יותר במעשה הצדיקים דהיינו בבנין בית המקדש שיכנה במהרה כימינו אמן כור:

(ב) **יש** גירסא בלקוט במדרש והארץ היתה תוהו ובוהו אלו מעשיהם של צדיקים ויחמד אלהים יהי אור אלו מעשיהם של רשעים ואינו יודע באיזה מהם חפץ כשהוא אומר וירא אלהים את האור כי טוב הוה אומר חפץ במעשיהם של צדיקים ואינו חפץ במעשיהם של רשעים עד כאן. והוא אומר הוה כולו מוקדש וכפי זאת הגירסא קשה יותר ויותר דכיון דהמה תוהו ובוהו למעשיהם של צדיקים ומדרגה האור למעשיהם של רשעים אדרבה אויבא חסידא דהוה ליה לדמויי מעשה הצדיקים לאור ומעשיהם של רשעים לתוהו ובוהו. ועוד כחאי דקאמר ואינו יודע באיזה מהם חפץ:

אמנם

יובן בהקדים מה שאמרנו בגמרא יי' שזביתיי מרובין מעומתיו דומה כמי ששרף את כל ימי

הרשעים עושין בהפך כל חמדתם לעשות רע ולכן יצא
שעושים במתכונת מניח להם פגוש לעולם הקיים דהיינו
לעולם הבא אבל החזות שעושים בהצברה בעולם הזה
במתכונת השלם להם שכל החזות בעולם הזה שהיא עולם
העושר לפי שמירתו של הקב"ה מידה כנגד מידה:

ובזה יבא על כן אשרי האיש אשר לא הלך דהיינו
אשריו שלא הלך ולא עמד ולא ישב בראש בתור

ה' חפז והא' כי דרשין ליה אלא בתורת ה' חפז דהיינו
שכל חמדתו לעשות דבר יוצא לכוון אשר יעשה יצא
דהיינו ה' ההנחה ששברו שמו לעולם הבא אשר פרו יתן
בעתו דהיינו בעולם הבא * לא כן הרשעים כי אם כחן
אשר תדפנו רוח רוצה לומר כמו המון שאין חמדתו ליו
מקומו אלא הרוח באה ועוקרתו תדפנו ממקום למקום
שלא בכונתו כן הרשעים כשעושים איהם חזות עושים אותה
שלא בכונה כמו המון אשר תרכנו רוח שלא בחונתו ולו
כיון שהדיוקים עושים החזות בכונה לשמים והרשעים שלא
בכונה אלא לן להתגדל או להתפאר או לכדי שלא יתבייש
מפני הכושה שאחרים עושין והא' לא יעשה משום שלא
יחדו זה האיש בזיומתגנם בעיני חבריו על כרחו עושה
את החזות כדי שלא יתגנה ועושה אותה בלא כונה ואין
כוונתו לעשות החזות לשמה אלא שלא לשמה עושה ולו
דימה מעשה החזות של הרשעים כי אם כחן אשר תדפנו
רוח רוצה לומר כמו המון בעל כרחו הרוח רוחו אותו שלא
מדעתו כן הרשע שלא מדעתו עושה החזות לזו נתן
טעם לחאידסליק מיניה על כן לא יקומו רשעים בחספם
כתרגומם לא יכו רשעים ביומא רבא וחייבין בסיעת דרשנים
רוצה לומר לא יוכון במעשה הטוב מסול דגלי קודם ה' אורח
דקיינא ואורחתהון דרשינא תהובד דהיינו שגלוי וידוע
לפניו ית' העשה הדיוקים ומעשה הרשעים שהדיוקים עושין
בכונה לכך שמהם להם לעתיד לבא אבל הרשעים שאין
עושין החזות בכונה לכך משלם להם בעולם הזה שכל
החזות וכוה פירשנו אשרי אדם לא יאסוף לו עין ואין ברוחו
דחייס עיין כפ' בשלם:

(ד') ובזה כבין מה שאמר דוד המלך עליו השלום
נתת שמחה בלבי מעת דגנס ותירוסס
דכוותקושי ידוע אם אחרים רבו דגנס
ותירוסס לנחמה שמה:

אנינם כפי האמר שהרשעים לפי שעושים החזות
שלא לשמה ולא בכונה לנחמה יתברך השלם
להם שכרם בעולם הזה ודומה כמו שקיים כל היצירה ולא
סייר חמדתו אפילו אות אחת ולוה אמר דוד המלך עליו השלום
נתת שמחה בלבי מעת דגנס ותירוסס דכוותקושי ומה אלו
שלא היתה כונתם לעשות החזות אלא באקראי בעלמא כך
יושבים בשלום בתיאם שלום מפחד וכל ימיהם בחיים אם
על אחת כמה וכמה שחוקייתם חמדת לשמו יתברך כאשר
צונוה' אלחיו לא כל שכן שישמך למ שוכה בשלום וחכמה
לעתיד לבא בעולם הבא יראו ענינו וישמח לבין אכר
נחמה שמה וצד:

(ה') או באמר באופן אחד והוא בהקדים מ"ס כגמרא
בפרק עשירי דפסחים שלש מאות וששים
וחמשה שוקים יש בכרך גדול שברוחי וכל אחד ואחד יש בו
ס"ה בורניות וכל אחת ואחת יש בו ס"ה מעלות וכל מעל'
ומעלה יש בה כדי לזון את כל העולם כולו וכו' הני למאן
אמר ליה לך ולחברך ולחברך דחברך שחאמר ויהי סחרה
דאכנתה קודם לה' לא יאמר ולא יחסן כי אם ליושבים לפניו
יהי גו' זה בית גבוה זה בית אצרותיו ע"כ ולוה אמר דוד
הע"ס נתת שמחה בלבי מעת דגנס ותירוסס דכוותקושי
דכל

לא סייר חמדתו אפילו אות אחת ותי סענומתי מרחבים
הובחתי דומה דהיינו שכל הרורח כולה ולא סייר חמדתו
אפילו אות אחת דהיינו הדיוק כהנין לוסידין על מיעוט
עוונות שברו בעולם היה ידוע שמתקין לו טובה בעולם
הזה על מיעוט העוונות שיש בידו:

ובזה יבא על כן ויהי אחריו הארץ היתה תנוה וכוה
אלו מעשיהם של דיוקים דהיינו של ימיו וחמיו
ביחורים שחזהו עליו היתה ליהוה וכוה * ויאמר אלחיס
יהי אור אלו מעשיהם של רשעים דרך רשעיהם נחמה לא ידעו
בהם יבטלו ראלו דרכם אור ולוה אחריו יודע באיזה
מקם חכך כלומר גאורר שאני דויה הדיוקים ביסורים
והרשעים כל ימיהם ברוב דגרא חסונם נטה דעתו
חלילה בחר מעשה הרשעים והשיב כשהוא אומר וירא
אלחיס את האור כי טוב רוצה לומר כרושדרשו' רוצה
הקב"ה את האור טוב וגו' לדיוקים לעהיד לבא מעתה
היו חפץ בהעשיהם של דיוקים שמוך להם יסורים בעולם
סוף דרי לנקותם מכל סיגול ויחס לאור הגנו לעתיד לבא
ואינו חפץ בהעשה הרשעים רפילו ברצות ששאו דכל מאי
דעברו לרמיהם עברי ולכן השלם להם שדן בעולם הזה:

(נ') ובזה כבין מה שאמר דוד המלך עליו השלום
לא יקומו רשעים בהשגם וחמאם בעדת דיוקים כי ארצ' ה'
דרך דיוקים ודרך רשעים תאכר:

ויש להבין מאמר שחמך כל השבחים הנזכרים לא
הלך ולא עמד ולא ישב כי אם בתורת ה' חפז וכו'
מהיכא בלחך דעתין סיהיו חסונם קרשעים כדיוקים ער
דאנסרין לומר לא כן הרשעים יצור ברה דרימס הרשעים
כמון אשר תרכנו רוחא דומה לדבר אחר שבחיו יתור *
ועוד מאי נתת טעם יש בהם שדימס איהם לחון במאי
דקאמר על כן לא יקומו רשעים בהשגם וחמאם בעדת
דיוקים וצור מהיכא בלחך דעתין היה שיקומו צד הדיוקים
ער דאנסרין לומר לא יקומו בעדת דיוקים וצור מאי מתן
טעם למאי דכלין היניה דקאמר כי יודע ה' דרך דיוקים
דרך רשעים תאכר וצור במאי דקאמר כי יודע ה' ודא הולו
עלמא ידעי שיש הפרש בין דרך דיוקים לדרך רשעים להפרש
סאור מן החפך דם כן למאי אנסרין לומר כי יודע ה' דרך
דיוקים:

אנינם דפי ה' שהקדמנו יבא על כן שהדיוקים
מין להם יסדיר בעל' הוה על מיעוט עונות
שיש בידם ושכרם שור לצולר הבא * דרשעים השלם להם
שכר מיעוט חזות שיס בעולם הזה ועונותם שחורים
להם בעולם הבא:

עוד נראה מה שיש ענין משה ארם הארץ ואלה והוא
א' של הינח של דיוק' היה שישלם להם עונותיהם
בעולם הזה ויהי להם שכר חמדת לעולם הבא טובה עושה
פמחם לזל של רשעים השיא דחה ליה ליתן להם יסורין
דכי * ילם הוה כדי גודל עונותיהם וישמור להם מיעוט
ות אשר בידם לעולם הבא וידין משום דכחון
לאיש כדרכו ולכן עם הדיוקים שכל כוונתם
ה' והחזות שעושים במתכונת וצון שעושים בלא
וה הכי חמדתו שעושים במתכונת מניח שכרם
יש וצון שעושים בלא חמדתו אלא בהעברה
לם להם בעולם העושר דליו בעולם הזה אבל

ברכת

פרשת בראשית

אליהו

ב

דכל זה טרחה טובותם של אמות אני שיה' לפי שכל עומד
ותחמס כלו גמול לנדיקים לצתיר לבא ולכך השרבה ממנו
אני שמח עיני כב' וישלח באופן אחר וכל הפהוקים :

(ו) או נאמר באופן אחר למה שאמרנו כי דרש ואמר
היתה ידו וטוה' אלו יצפיהם של רשעים
ואחר אלהים יהי אור אלו מעשיהם של צדיקים ואיני יודע
באופן מהם חפץ כשהוא אומר יורא אלהים את האדם כי טוב
הוא אומר כמעשהם של צדיקים הוא חפץ ע"כ :

ראשונים אחז שבר באר הערים שרים גדולים
חקרו לב לידע ולהוריע על תכלית יצירת
האדם ולכאורה נראה דמיון לו לאדם שלא נברא כיון דלית
ליה רוחא דמולתא להאי ואדרבה קרוב להפסד ודחוק מן
השכר כי יצר לב האדם רע מנעוריו ולא כל אדם חכם ואפילו
מי חיישינן למיפוטא דניקים גדולים שבדור ודור מחלי
עולם הבא מכל מקום הרי אמרו העולם הבא אין בו לא אכיל'
ולא שתייה אלא צדיקים יושבים וצערותיהם כראשיהם
ואהנים חיוו הסביבה וזהו תכלית הנבואה והרי כלל זאת כך
סיה מצב השמות למעלה קודם ירידתם לעולם הזה ואם כן
מה הענין חכמים בתקנתם ומה הניע אליהם תוספת
סכר :

איברא שכל זאת החקירה השיב המגיד לחרן בית יוסף
אל דמשיקר היתה נאמית הנשמה חיוו השכינה
על צד המחד ומפוס הכי לא היתה יכולה להצין בשכינה על
דרך מה שאמרנו מאן דאכיל' דלאו דלית בהית לאסתכלו
באפיה מאריה וכמו שאמרנו בירושלמי . ולכך היתה כוונת
הברואה של האדם שאם יוסף היה מן הצדיקים הנוכחים
בזרוע רואי פני המלך עין בעין ולא יבשו עמי לעולם
דמדידה איהו ואלו תורף תירוצו :

ועדין מי לדרקק לפי מה שאמרנו בכתבנו אל על פסוק
יש הקדושי ואצלם תחת כל השמים לי הוא
אמר הקב"ה מי עשה היונה ער שלא נתתי לו בית מי עשה
צדקה ער שלא נתתי לו מנוח מי מל את בנו ער שלא נתתי
לו כן מי עשה סוכה וכו' מי עשה מעקה וכו' ובהנה דבות
אם כן עדין קרוב הרבה לנוור שאין לבריה אכל בוראם כלום
מזר הדיו והכל משום מי הקדושי וכל עבר השלם לעושה
מזה אינו אלא מזר המסר ובתיב ולך ה' מסד כי אתה תשלם
לאיש כמעשהו ואם כן הדרא קאשיא לרובתא שצדין הם
ניחנים במסד וכמו שכל כל זה עמוד הריב בעל משכנות
יעקב והוא אל תירץ דאף על גב דעל עיקר מעשה המצוה
אין ללארס סכר מן הדיו הגמור וכו' אמנם יש לו לדרקק
סכר טוב מן הדיו כשנעשה מעשה המצוה בשמחה ובטוב
לבב בכל לב ובכל נפש ובהשרדות גמורה ודאייה רבה
דכתיבנו מהאדם עושה לקיים מצות בוראו ומל את בנו
ועושה סוכה ומעקה וגו' וזהו ירדנה לפרעון מוכו משום מי
הקדושי מכל מקום הרי יול לצמות המצוה בלא לב ובאנוס
על פי הדיבור ובפרעון חובו של האדם על צד ההכרח אף אם
עשה אדם בשמחה ובהשרדות יגיעה על זה יש לו שכר מן
הדיו שזה מוסף השלם על ניווי השם יתברך מלבד הפירעון
חוב של מי הקדושי והרב אל האריך שם למשמותו בפרט
הלו בכחם מקומות בספרנו ובנה עליה מצודת גדולים וכו'
כמה ענינים גם הרב בעל בירך יצחק הביא כל אלו הדברים
ובנה עליהם והוסיף מפר השלם אמנם אענה גם אני חלקי
ומקום הניחוח לנו רבותינו ואבד דרכה דרך הקדש לערש
בזה שאינם שלש גדרים בראש אמיר ונאמר שזה הוא כוונת
המאמר במגדל והוכיח גם כן בבראשית רבה :

(ז) וי"ק כד דקד רבי אבהו אחז ליה תלת עשר נהרי
אשרמחן אחי למן כל אילין דמאן אחז

לח' דר' אחר לחזן כל אילן דאבהו ואני אמרתי לרין יצעת
ליתיה והכל כוחי הליתי אכן השפתי את ה' ופצולתי את אלהי
ער כאן יחזקאשיא יודעה וכל הפרשים נתקשו בזה האמור'
וכל אחר לדרבנא פנה חלל בספרות דמהיכו סלקא דעתיה
דרבי אבהו לומר לרין יצעת חס ושלם וזהו אכן הקב"ה מקפח
סכר כל ברייה ואפי' שר שיחא נאח אכן הקב"ה מקפח מכל
סכר רבי אבהו מאריה דתלמודא ואם כן הוי קאמר לרין
יצעת וכו' ולכסוף אחי סכר כמה שאמר אחר כן אכן השפתי
את ה' ופצולתי את אלהי וזהו חזר מסבחתו הראשונה :

אמנם נדקדק צד דקדוק אחר למע לא הראונו כי
אם לא נהדי לא פסית ולא יורר ופירשתי בה
תרי טעמי ואמר כך ראיתי לרבי ירי' השע שערש כן ושטני
כצל כל הון שכוונתי לרצת גתלים חיצוני' כנגד שלש
עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם או כנגד ג' עיקרי' ויבא
השלישי ויכרי' והוא דאמור ליה תלת עשר נהרי שם רמז לשלש
עשרה מדות יתברך ולו תמה רבי אבהו דכתחילה סכר
הצדיקים ניווניהם במסדו יתברך דמי הקדמניו ואין לבריה
אכל בוראם כלום מזר דיון אלא מזר המסד דמאן דאכיל'
דלאו דלית בהית וכו' ולו אחר ואני אמרתי לרין יצעת
שכל מה שירחמי בעצ' אכצותי להכל הוא חס ושלם
דמחמילי הייתי ניוו' על צד המסד וזהו עתה כמובן
פסענת מי הקדושי וכו' ויוון דאחז ליה תלת עשר נהרי
חזר בו מן סבתו דשבר מן הדיו ולא מזר המסד ולו
יכולתו לראותו וזהו חז' דקאמר אכן משפט את ה' דהיינו
מזר המסד ולא מזר המסד היינו טעמא ופצולתי את לאי
שם דמיון על ידי שוב וצעה פצולה שלמה בכל המאמר
כמו וזהו דקאמר פצולתי ולא קאמר פצולה דין גמור
ממזר חרין שברו ולו יכולתי לראות ג' מדותיו יתברך :

(ח) או נאמר באופן אחר והוא כמה שכתב יד' א'
על חשבת ונאמן הוא בעל מלאכתך ששלם
לך שבר פצולתך לפי שכתחילה אחר לא צליק המלאכה
לממור כי אינך עושה אתה רך תתלוצצוה יתברך יגמול
בצרך אם כן נפקא חוניה שגם בשבר המצות יבנה השם
יתברך גמר המצוה כי הוא מצטין יתברך כי הוא גמור ולא
ישלם לאדם רק תתלוצצו לבריה על ין אחר שאין יתברך כן
אלא ונאמן הוא בעל המלאכה כלומר אעפ' שאי יתברך
בעל המלאכה כי הוא גמור וצריך הוא על שג' גמור' שם
כל זה הוא יתברך ושלם לך שבר פצולתך משלם כללו היא
פצולתך שפצלת אתה חבלי סיג כלל צ"ר . ובוז יבא
על נבון דשלקא דעתיה דרבי אבהו כיון שלא עשה רק
התתלוצצו של המצוה והשם יתברך הוא הממור אם כן גם
בשבר יבנה לו שבר גמר המצות ולכך קאמר כל אילן לאכס
כלומר שפצנו לי שבר חלל משלם ואפילו על גמר המצות וחזר
ואמר ואני אמרתי לרין יצעת כלומר שהיה בלוקא דעתיה
שאפילו שבר התתלוצצו אין לי לפי שאין המצוה בראשית אלא
על שג' גמור' והשם יתברך הוא גמור וזהו שאמר לרין
יצעת וכו' אכן כיון שנתן לי משלם השפתי את ה' דהיינו
שין איתי בשם הוי' ברוך הוא שאי שג' רחמים ונתן לי
שבר פצולתי אפילו שהיה את אלהי כלומר עש' אלהי דהיינו
שהוא גמר עמי הפצולה :

(ט) או נאמר באופן אחר והוא כמה שכתב יד' א'
גם כן על משל' חז' ונאמן הוא בעל מלאכתך
ששלם לך שבר פצולתך ואל' נאמתי כי כתיבת האדם נאמר
בקיום מצותיו מלכוש לפעול לעולם הבא כי בוארו עליו
פולחן לראות את פני ה' ולויתנות חיוו השכינה שיהי
עולם הבא ואם כן היה ראוי שלא יתיה לו שבר
המלכוש בלבד כי דרך העולם ליתן שבר למיניו
לאחרים

ברכת פרישת בראשית אליהו

למחרת אכל אדם כנה כית לעצמו מה שבר יתנו לו ואחרים
עשה רבוב לעצמו והקב"ה נוחן לו שכר המלכות שגשה
לעצמו וזה שישלם לך שבר פעולתך שהוא המלכות שלך
שהוא פעולתך לזורך עצמך והשכר הוא התענוג שאמרנו
עד כאן דבריו :

וזהו אמרו כל אינן דאכרו כל זה השכר לחם ואני
אחריו לריוק יגיעתי כיון שאני עשיתי פעולתי
שתקנתי לבוש לעצמי וכימי שמתקן לבוש לעצמו יתנו לו
שכר משל אחרים דבשלמא אם עשיתי פעולה לאחריים היום
צריך ליתן לי שבר אבל עתה שהפעולה לעצמי שכר לחם
וכדי לתת לי לאחר שראה השכר שמתקן לו דהיינו ה"ב
פהני אמר לכן שהאמת הוא שלא דנני רדיון המעט שלא
סיה ראוי לשכר כיון שפעולתי עשיתי אלא השפטי את ה'
כלומר שדן אותי באלו עשיתי ע"ס ה' החסד ואת ה' כחן צ"ס
ה' שאילו פעולתי דהיינו שפעולתי פעולה לעצמי אפילו
הכיחשובה לפניו באלו עשיתי את ה' דהיינו ע"ס ה' אף
שהוא כעולתי דהיינו שפעולתי לבוש לעצמי אפילו הכי
תשובה כאילו הוא הפעולה שלו ושלם לי משלם :

(יוד) א נאמר באופן אחר והוא כנה שכתב הרמב"ם
אוצר החכמה ז"ל על תאמר רבי חנניאל רצה הקב"ה לזכות
את ישראל וכו' שאם אדם עושה מצוה אחת בלתי שום פנייה
לא בשביל עושר ולא בשביל פנייה שום דבר אחר אלא עושה
בשביל שמו יתברך דווקא כאשר צונו ה' אלהי וזכה על ידם
לעולם הבא ע"כ תורף דבריו :

ובזה יבא על כנון שכר רבי אברהם כנון שלא קיימתי
כל התרונות הצות אחר כל אינן לאכרו שאלו הם
שכר תרונות ואני לא קיימתיים כולן ועוד שלא קיימתי הכל
לריוק יגיעתי כמו שלא השלים המלאכה אין לו כלום עד שישלים
וחור בו אחר כך מזה הסברא ורבו בדבריו מה שהקדמנו
בס' ארמכ"ם אכן משפטי את ה' דהיינו שדן בשם רחמים
כאלו קיימתי כל התרונות ונתן טעם לשבח לפי שפעולתי את
אלהי לומר שפעולתי המצות שעשיתי היתה את אלהי דהיינו
לשם אלהותו יתברך ולא היה בהם שום פנייה ולכך אחוה ליה
ג' נהרי כאלו קיימתי כל התרונות :

או נאמר באופן אחר והוא בהקדים מ"ש הרב אליהו
כהן ז"ל בשם החסיד הרב בעל לוחות הברית ז"ל
בקצור הצריך לענינינו כיצד יכול האדם לקיים התרונות הצות
והא יס' מהם הצות כהנה ולויה ויש תלויות בארץ ובבית
המקדש והיוצא ויתרן יקיים בפועל כל מה שאפשר לו לקיים
והוא ששומח בעבודת השם יתברך ומוהן לקיים כל מה
שאפשר לקיים את מה שאי אפשר לקיים חושב לו כאלו קיים
הכל ואחר שהוא כוון לקיים וזין הנהיגה מצידו רק מצד
שאי אפשר לקיים עד כאן תורף דבריו :

וזהו היא סברת רבי יצחק כהן שדקדק הרב הנז"ל זה
אמרו ר' אליהו לומר כיון שלא קיים תרונות
כולן שהרבה הנה שזי אפשר לעשותם כראמורן ועוד תמה
ואני אמרתי לריוק יגיעתי כלומר כיון שלא קיימתי הכל אף
מה שקיימתי לא יס' לי שבר כיון שלא הושלמתי חוקי מה
שנדר עלי וחור בו מהסברא הזאת כיון שראוה' נהרי
דאמרתמוא אחר השפטי את ה' דהיינו שדן אותי בשם הויה
י"ה ושלם לי כאלו קיימתי הכל והיינו טעמא
וי שקיימתי כל מה שאפשר לכך שלם לי גם
ופשר לפי את אלהי דהיינו כשהייתי מקיים מה
ישלם אלוהי וששתי לפי שהיה פעולתי אלהי
יתפועלתי בכינוי דהיינו מה שאפשר לי :

זור לענין שציקר הוא השמחה של מצוה
כדי לחוות ב"ה מחש עין בעין יראו :

ובזה יבין מ"ש גם כן דוד המלך ע"ה שפיר את ה'
בשמחה כואו לפניו ברגל רצו כי ה' הוא האלהים
וזה להבין דמה סמיכות לשמחה ורגל רצו כי ה' האלהים
הוא ליה למימר עבדו את ה' ותו לא ולשמחה מה ה' עושה
ועוד במאי דקאמר רצו כי ה' הוא האלהים דמיו לא ידע
בכל אלה והוא ליה למימר עבדו את ה' כי ה' הוא האלהים
ותלת רצו לכאורה רחוק לה עלמא אמנם הדבר מוכח אל
הקדמתימי דמי שצוה ה' בלא שמחה כוון מצד החסד ובהית
לאסתכלי בטענת מיי הקדמימי אבל מיי שצוה בשמחה
נוטל שכרו מצד הרין וזכה ויראה פני שכינה ועל זה קא
מוהר דוד המע"ה עבדו את ה' בשמחה כואו לפניו ברגל
שציקר המצוה והעבודה תהיה בשמחה וכואו לפניו ברגל
יתפרש בשני אופנים האחד כשתבוא לפניו לבית המקדש
או לבית הכנסת שהיא מקדש מעט או לבית המדרש
שאין לו להקב"ה בעולמו כי אם ארבע אמות של חלכה גם
שכל העולם הוא לפניו אבל אלו המקומות הנו' הם - בפרט
לפניו תבואו להתפלל או ללמוד תהיו ברגל או יתפרש
לעולם הבא שצדקותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה כמו
שפעולתם הוא תעבדו בשמחה כן כשתבוא לפניו לעוה"ב
תבואו ברגל וז"ל כיון שתעבדוהו בשמחה אזלא לה טענת
מיי הקדמימי ושרכס מצד הרין ולא מצד החסד ולזה רצו כי
ה' הוא האלהים דהיינו שתרשו פניו יתברך דלא שייך ידיעה
אלא מיי שרואה הדבר בעצרו עין בעין אבל בשמחה תכלי'
מה שידעת לא ידעת על פורין אבל בראיה ידע שפיר ולזה
אמר דעו דהיינו שתרשו פני מלכס ואו תדעו שפיר לאותו
יתברך כיון שתעבדו בשמחה :

(י"ב) ובה יובן בית שאמר דוד המלך ע"ה אכרבה
¹²³⁴⁵⁶⁷ את ה' בכל עת חמיר תחלתו בפיה כה'
תתהלל נפשי ישמעו עבדים וישמחו גדלו לה' אתי ונרומחה
שמו יחדיו דרשתי את ה' וענני ומלך מנצחתי הצילני חבטו
אליו ונהרו ופניהם אל יחברו עד כאן וכו' לומר שכל לרמוז
דוד המלך ע"ה שגשה הוצות והתורה בהשתדלות ולא יבטל
כאן מעט וכאן מעט וגם יעשה בשמחה כדי שלא יטול שכרו
מצד החסד ויחיה בהית לאסתכלי באפיה אלא מצד הרין
יכול לטול שכרו ויראה פני שכינה על ההשתדלות והשמחה
וגם נוכל לומר דגם כן אם יעשו המצוה ברכים
או אם יעסקו בתורה ויתפללו ברכים גם כענין זה
יטול שכרם מן הרין לפי שהם היו יכולים לעשות המצוה או
לעסוק בתורה או להשתפל ביחוד והם טורחים ועושים
ברכים וראוי דשכרם מן הרין ולא מצד החסד וההמלה והכיס
ומקבילים פני שכינה וזהו יעצת טובה דקמשיע לן ארומי
דוד בשירותו אכרבה את ה' בכל עת תמיד תחלתו בפיה
כה' תתהלל נפשי דהיינו שיעשה בהשתדלות ולא יבטל
בכאן מעט ובכאן מעט אלא תמיד תחלתו בפיה ולא אבטל
מתחילתו אפילו שגה אחת זאת ועוד אחרת מלכד מה
שאמרתי על ההשתדלות גם ישמעו עבדים וישמחו דהיינו
שעושים המצוה בשמחה ועוד כה שלישיה שיעשו המצוה
והתורה ברכים זהו מאי דקאמר גדלו לה' אתי ונרומחה
שמו יחדיו או שברכס מצד הרין ולא מצד החסד וישאן את
האלהים ולא בהית לאסתכלי באפיה מארייהו וזהו מאי
דקאמר חבטו אליו ונהרו ופניהם אל יחברו יראו עיניו
וישמח לבו :

(יג) ועל פי האמור נכון גם כן אלה מקראי קדש
מ"ש הנביא ואל סיון ב' ואכלתם אכול
ושבחו והללתם את שם אדני אלהיכם אשר עשה עמכם
להפליא ולא יבטלו עמי לעולם עד כאן - ויש להבין מה ענין
והללתם את ה' אלהיכם - עם ולא יבטלו עמי לעולם מתיכא
מלקא

ברכה

פרשת בראשית

אליהו

ג

מקח דעתין שיהיה ער שהנדר נומר ולא יבואו כחן שאמר
והללם ביהוה לא יבואו . גם אם הידיעה שהנדר נומר
וירצתם כי בקרב ישראל אני :

אמנם כפי מה שהקדמנו יבא על כן דמתחילה
היתה הסכמה כיוונת בהסדר אבל בהית
לאסתכלי משום דאכיל דלאו דיליה ואחר בואה לעולם הוה
גם כן בהית לה מטעם מי הקדמנו אבל אם יעשה התמנה
בשמהם או ברכים כיוון בורח נדר הדין ולא מנר החסד ולא
בהית לאסתכלי :

עוד נקדים ה"ש בהמרה דברכות פ' שני על פסוק
קדם הלולים שאין אחרים שיהיה אלא על שיהיה
נמצא שחילת הלל כמו שיהיה דהיינו בשמחה זה אומר
והללם כלשון רבים דהיינו שתמכו ברכים או ודאילו
יבואו לא בהית לאסתכלי לפי שאין יכולים לשבח בלא שמה
כמי שמורה את חובו או ביהודי ואתם תעשו בשמחה וברכים
לו והנדרתם כי בקרב ישראל אני רוצה לומר שתראו עין
פעין דלא שייך ידיעה אלא ברואה הדבר בצדו או ידע
בבידור ולא דחילי למי שלא ראה אף על פי שהאמת על פי
הדיבור שתכלית מה שידעת לא תדע הדבר על כוונת הכל
כשתראו עין בעין וירצתם ולא יבואו והיינו דלא בהית
לאסתכלי באפיה :

(זר) ואל זה סוכב מה שאמר בהדרש ואלהם
יהי אור אלו מעשים של נדיקים ולחשך
קרא לילה אלו מעשים של רשעים ואינו ידע באיזה מהם
חפץ כשהוא אומר וירא אלהים את האור כי טוב הוא אומר
במעשים של נדיקים הוא חפץ ואינו חפץ במעשים הרשעים
והקוים תבאר ובי איני יודע שחפץ במעשה הנדיקים ואינו
חפץ במעשה של רשעים אתה אומר ועוד יש בו מהדיוק
דלמה נקט מעשה הוה ליה לומר ואינו יודע אם חפץ בנדיקין
או ברשעים אלא ודאי שכוונת המדרש אינו כפשוטו אלא
תרויחו דנדיקין נעשה מה שהפרש ביניהם יש נדיקים שצדקים
שזנזת בהשתדלות וכביעה ובשמחה ובטוב לבב יש נדיקים
שמצדקם כדמצינו הם ואלו בעשיית המצוות עושים אותם
בפירוש חוב ואינו בהשתדלות ובשמחה אלא על כרחם שלא
בטובתם וכבר הקדמנו שמי שצוה המצוות בהשתדלות
ובשמחה כיוון בורח ומי שלא עשה בשמחה כיוון בתורת
חסד משום מי הקדמנו וזה תיבת מעשים רכקט רמיס
מעשים של נדיקים שצדקים בשמחה ומעשים של רשעים
דהיינו שצדקים ויגדו אלא במעשה המצוות עושים אותם
ברשעים כמי שמורה את חובו דהיינו שהרשעים לפעמים
בפעמים אלוה הוצא עושים אותם בעל כרחו או מחמת יראה
מה הנדיק חסבל הוא מצות ומעשים טובים אמנם עושה
אותם בפירוש חוב ועל זה נכנס לבית הספק משום דאיכא
פניס לבאן ולכאן דאיכא למימר חפץ במעשה הרשעים
דהיינו הנדיקים שעושים כפירוש את חסד כרי טיחא
בחסדו ויתברך ולא ירמו דאם לישא עיניהם ויהיו נגשין ואיכא
פניס לומר דאדרבה בעושים בהשתדלות ובשמחה בהם הוא
חפץ ואף על פי שניחא בורח גורא אחר כשהוא אומר וירא
אלהים את האור כי טוב חפץ במעשה הנדיקים אעפ"י שזנזין
בדורע ומסתכלין בו :

(ט) ובה נבין מה שאמר בהדרש וירא
שעתידין לומר זה אלו ואמרו . ואיכא
למירר דלמה פרס מכל מצות שתראה דאחא זאת המצוה של
זה אלו ואמרו . אמנם כפי מה שהקדמנו שלכל המצות אומר
הקב"ה מי הקדמנו מלכר מי שצוה בשמחה דוס כיוון
בדורע מטעם השמחה למי שפא מתגלה במצות יתר על
חיוכו ולזה אחר וירע מצותיו לומר זה אלו ואמרו . דהיינו

כמו שדרש א' התגלה לפניו סוכה נאה טלית נאה וזוה
טעם זה אלו ראו לנאמן אכל מטעם קיום המצות לבר בלא
האפה משלם אין חייב לנאמן מטעם מי הקדמנו :

(י) ובו יוכן מ"ט בהדרש יחיד שוחט ויחיד נשחט
מי ואמר לפיך זה אלו ואמרו דבשלמא
אמר מצות שאין לבריה אכל בראה כלום לא אמרו מי יעשה
אש ואת המצוה על ידי ששמה כח ומתגלה כח הוא ברין
טיסול שכרו ולזה אמרו ואת המצוה ולא אחרת :

(יז) אך מאמר באופן אחר על מ"ט בהדרש יהי אור
אלו מעשים של נדיקים וכו' . וזהו בהקדים
דאחא דאיתא בפסוקים דף ג' על חתניתין דקתני אור לארבע
עשר כוונתן את החמץ לאור חסד . וקא כפי פהמא ופלא
דיון מאי טעמא לא תני לולי ומשני לישא חסדא ופלא נקט
וכדרכי יחשבי . לוי דאמר רובל לפולס אל מציא אדם דפיר
חובנה מפין שאלמר מן הכתמה אשר אענה סהרה . והו
פריך בהמרה ובאורייתא לא בתיס סמא ומשני לא כל סיפא
דכי סדרי גיחא חשתי פלאן נקיים וכל הופא דנפיק
חשתי כלשון קצרה . כדאמר רב שינא וכו' לעולם שנה
אדם לתלמידו דרך קצרה וכו' סכח תרי תלמידיו דהא יתפי
קמיה דרבי חד אמר מפני מה כוננין בטהרה ואין מוסקין
בטהרה וחד אמר מפני מה כוננין בטהרה ומוסקין בטהרה
אמר רבי מוסקתו בזה שמוחא תרואת פשראל אמרו לא
הו יקום מצוים ער שהורה תרואת פשראל :

ובתב הר"ן דב' מי שאמר ואין מוסקין בטהרה
הוא דאמר מוסקתו בזה וכו' דאף שהאריך
בלשון מכל מקום מפני שרעם לשון קיים ולא קאמר
מוסקין בטומאה כדקאמר בחיור אחר מוסקתו אני בו שמו
תראות בשראל . והוא אל הכי תשחיתו צדקת
דאפשר דב' מי שאמר כלשון קצרה הוא דאמר רבי מוסקתו
בזה שמוחא וכו' דאף דאמר לשון חובנה מכל מקום בין
דיתפס לשון קצרה אחר מוסקתו בזה שמוחא תרואת והוא
הוא יקום מצוים ער שהורה תרואת פשראל :

וכבר ידע שחשד הנדיקין הוא בטהרה וכל מעשים
שלהם ואפילו חולין עושין בטהרה ומעשה
הרשעים בטומאה משום הכי גורו חכמים אל על מנע עש
שארן שהא טמא משום שאין בורחין מן השומא וכל פי דה
יבא על כן שכל המדרש ב' לומר לו עובדא דהנה תרי
תלמידי שזכאם אותם לציל . זה אומר וזה ארץ היתה תורא
עבדא דה מעשיהם של רשעים רוצה לומר חזיו שרבר הכתוב
כלשון חנוכה כח מעשה דרשע' שחא תגיה שכל מצדקים
בטומאה ומנגים במה שאמר והארץ היתה תרה וכו' והיה
לו לומר והארץ אינה מיושבת . ואמר עוד ויחמד אלהים יהי
אור אלו רשעים של נדיקין רוצה לומר שדיבר לשון כפי כמו
הרשעים של נדיקים שכל מעשיהם בטהרה נקיים ולזה
דינוס מעשיהם של נדיקים לאור שהיו לשון נקי פמו שאמר
בהמרה ונתא דיון מאי טעמא תבא אור ומשני לישא חסדא
נקט לזה אחר אינו יודע באיזו חסד חסד כמו דהו' עובדא
דתרי תלמידי שזכרם אי עתר טוב לחרבץ פלאמו גרבר
כלשון נקי כפירוש הר"ן אל דעל אותו תלמיד שאמר אין
מוסקין בטהרה הוא דקאמר רבי מוסקתו בזה שמוחא תרואת
בישראל . או אם ידבר כלשון קצר ואף על פי שהוא חנוכה
בפירוש התוספתא שכתבו שכל אותו תלמיד שרבר כלשון
קצר אחר מוסקתו אף על פי שדיבר כלשון מנוחה כשהיה
אומר וירא אלהים את האור כי טוב שחפץ במעשיהם של
נדיקים ר"ל כפירוש הר"ן אל דעל אותו תלמיד שאמר בטהרה
פני א' מוסקתו וכו' אעפ"י שדיבר כלשון אור וכו' .

התם' וכמו שראה הר"ן דבריהם :
וכו'

ויחזיק

נבא להכין מ'ש' שתנא באבות רבי אחי
איוו חיה דרך ישרה שיכור לו האדם כל
שהיא תפאר לעשי' ותפאר לו מן האדם:
ויחזיק על חיה דבר שאל התנא איוו חיה דרך ישרה
שיכור לו האדם שהיא תיסק ארעתי שיכור לו
דרך שאינה תפאר עד שהנך תפא לאשמועינן זאת
ועוד שהכל דבריו במלות שונות כל שהיא תפאר לעושה
ותפאר לו מן האדם וכל המפרשים נעוודו בזה וכל א'
לדבריו ענה ואמנם כמה שהקדמנו יבא על כון שרבי בא
לדיוונו לזה הענין שאינה דרך ישרה שיכור לו האדם אם
ידבר בלשון נקיה אף על פי שלשון ארוך או ידבר בלשון קצר
אף על פי שהיא לשון מנונה והשיב כל שהיא תפאר לעושה
בונה לומר שידבר בלשון נקי' שיבא לו ממנה תפאר' שיאמר
עליון שהיא היוחס' לפי שדבר בלשון נקי' כי ההוא עובד
רמייתי במחל' הנהו תרי הכני חר אחר הניעני ככול וחד
אמר הניעני כונכ' הלשאה וברקו אחריו ומצאו בו שמץ פיסו'
זה אומר כל שהיא תפאר לעושה' וחור ואמר ותפאר
לו מן האדם לרמוז מה שכת' הר"ן ז"ל דהני הילי דנריך לדבר
בלשון נקיה היבא דבי הדרי נינהו אבל היבא דנריך להאריך
אם ידבר בלשון נקיה ואם ידבר בלשון מנונה יקצר יותר טוב
סידבר בלשון מנונה תסוס שהיא קצר ומסוס שמכניס
התלמידים וכמו שאמרנו במחל' לעולם ישנה אדם לתלמידיו
דרך קצרה לזה כפל לשון כל שהיא תפאר לעושה ותפאר'
לו מן האדם רוצה לומר שידבר בלשון נקיה כדי שיהיה לו
תפאר' שיאמר עליון שהיא היוחס' תסוס שדבר בלשון נקיה
אכל בתנאי דכי הדרי נינהו אז היא תפאר לעושה שמניח
לשון המנונ' ומדבר בלשון נקיה כיון דכי הדרי נינהו אז היא
גם כן ותפאר לו מן האדם שמכניס מה שאמר לקס אכל
אם היה צריך להאריך בלשון כדי שידבר בלשון נקי' אז אינה
תפאר לו מן האדם שאין מכניס מה שהוא אומר או יותר
מכשידבר בלשון מנונה ויקצר והמו' שאמרנו במחל' לעולם
ישנה אדם דרך קצרה לתלמידיו :

(וט) ובוה נכין מה שאמר שלמה היצ"ה בצדק כל
אמרי פי אין בהם נפתל ועקש ע"כ .
ויש לדקדק כפל דבריו כיון שאמר בצדק כל אמרי פי איך
תיסק ארעתי' שיש בהם נפתל ועקש עד שהנך לומר אין
בהם נפתל ועקש :

אמנם כמה שהקדמנו יבא על כון דהיבא דכי הדרי
נינהו אז צריך לשנות לשונו ולדבר בלשון נקיה
זה אומר בצדק כל אמרי פי רוצה לומר כשהן שוין כל אמרי
פי כן אדבר בלשון מנונה וכן אם אדבר בלשון נקיה יהיו שוין
ומלת בצדק הוא בשום כמו מאזני צדק וכמו וספוטת צדק
כל דבר שהוא שוה קרוי צדק אז אין בהם נפתל ועקש איני
גבול לדבר בלשון מנונה לפי שבצדק כל אמרי פי רוצה לומר
לפי שהם שוים כן אדבר לשון מנונה כן אדבר לשון נקיה או
אין בהם נפתל ועקש רוצה לומר דבר מנונה אכל אם צריך
להאריך לשונו כדי לדבר נקיה יותר טוב לדבר בלשון מנונה
כדי שידבר בלשון קצר על דרך שאמרנו ישנה לתלמידיו דרך
קצרה :

(ט) ובוה נכין מה שאמר הכתוב תורת אמת היתה
בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו . ויש
להכין כפל הדברים כיון שאמר תורת אמת היתה בפיהו
ורא' עולה לא נמצא בשפתיו ומאי אתא לאשמועינן בכפלו
הדברים :

אמנם כמה שהקדמנו יבא על כון דכי הדרי נינהו
אז צריך לשנות לשונו ולדבר בלשון נקיה וכבר
ידוע טופר ששח קרוי אמת וזה אומר תורת אמת היתה

בפיהו רוצה לומר בין אם יהיה הדבר לשון מנונה בין אם יהיה
הדבר שמדבר לשון נקיה שיעורן שום וזהו כונת תורת אמת
רוצה לומר בשום או ועולה לא נמצא בשפתיו אין יכול לדבר
בלשון מנונה כיון שאני הלשונות שוין אכל אם לשון הנקי
ארוך או יותר טוב לדבר בלשון מנונה הקצר כמ' ש' ישנה
אדם לתלמידיו דרך קצרה וכמו שהקדמנו :

(כ"א) ובוה נכין מה שאמר הנביא ירמיה ט' וידבר
את לשונם קשתם שקר ולא לאמונ' נפשו
בארץ כי מרעה אל רעה יעלו ואלתי לא ירעו כאם ח' ע"כ .
יש לדקדק תיבת ולא לאמונה יתר דהשקד אינו אמונה .
גם מרעה אל רעה טפל . גם ואלתי לא ירעו יתר ידוע הוא
דהמשקר לא ידע לה :

אמנם כמה שהקדמנו יבא על כון שלעולם ישנה
אדם לתלמידיו דרך קצרה כדי שיבינו ולא
ישכחו ואם מאריך אינם לומדים טוב ועל ידי זה יבואו לשקר
שום יאמר כך שמעתי וזה יאמר כך שמעתי אבל יש סלקא
דעתין להאריך בלשון כדי שידבר לשון נקיה אכל כיוון
ירמיהו ה' מאריכין בלשונם והיו מדברים בלשון מנונה . וזה
אומר וידברו את לשונם קשת' שקר רוצה לומר שהיו מאריכין
בלשונם ועל ידי זה נעש' שקר לפי שאין למד' כמו שהקדמנו
וכי תימא מה שהיו מאריכין בלשונם פיתה כונתם לטובה
כדי לדבר לשון נקיה תלמוד לומר ולא לאמונה רוצה לומר
שלא היו מדברים לשון נקיה זה אומר מרעה אל רעה יעלו
רוצה לומר כי שנים רעות עשו עמי לא די שלא דברו בלשון
קצרה אלא הם מדברים בלשון ארוכה וגם היו מדברין בלשון
מנונה ואלתי לא ידעו מה שכתוב בתורה מן הכחמה אשר
אינינה טהורה שהארכתי בלשונכי כדי לדבר בלשון נקיה :

(כב) וא דאמר באופן אחר והוא כמה שאמרנו בירושל'
אוצר החכמה דברכות הווא דאמר בלך ונכרך את ר' יוחנן
אמרנו הכנינו את יוחנן אחר זה אחר לשון הרע בצדק וכו'
יבא על כון שכונן ירמיה הכניא כשהיו מדברים לשון הרע
לא היו אומרים תתחילה בצדק אלא היו אומרים לשון הרע
בפרהסיא זה אומר וידברו את לשונם קשתם שקר ולא
לאמונה נברו בארץ ר"ל שלא התחילו בצדק כעובד' דירושל'
אלא מרעה אל רעה יעלו ר"ל שהתחילו בלשון הרע ובטחו

(כב) ובוה יבא על כון תורת אמת היתה בפיהו
ועולה לא נמצא בשפתיו . ויש להכין
כפל הדברים כיון שאמר תורת אמת היתה בפיהו כדאי
עולה לא נמצא בשפתיו :

אמנם כמה שהקדמנו יבא על כון שיש מי שאומר
דבר מטע או דברי תור' כדי לספר לשון הרע
בהווא עובדא דירושלמי זה אומר תורת אמת היתה בפיהו
וכי תימא שלעולם היא תורת אמת אכל היתה כונתו כדי
לספר לשון הרע תלמוד לומר ועולה לא נמצא בשפתיו שלא
היה בה שום פניה אלא לשם תורת אמת וסופו חוכים על
תחילתו וכו' כידעו המפרשים בצדק כל אמרי פי אין בהם
נפתל ועקש :

(כד) וא דאמר באופן אחר תורת אמת היתה בפיהו
ועולה לא נמצא בשפתו כמה שאמרנו הרוצה
לקיים שקרו מתחיל' אומר אמת כמו שאמר הכתוב במדבר ל'
ארץ אשר עברנו בה טוב' הארץ מאד מאד אפס כי עז העם
זה אומר תורת אמת היתה בפיהו וכי תימא שלעול' תורתו
אמת אכל היתה כונתו כדי לומר אחר כך שקר תלמוד לומר
ועולה לא נמצא בשפתיו אתא כפילה לומר שלא היה בה שום
פניה כדי לומר אחר כך שקר אלא לשם תורת אמת וסופו
חוכים על תחילתו :

(טו) ובוז נכין מה שאמר הכתוב בצדק כל אחרי פי און בהם נפתל ועקש והקושי ידוע : **אמנם** כמה שהקדמנו יבא על ככון דלפי'מים אדם אומר אחת מתחיל'אכל כוונתו כדי לומר'שקש לכסוף כמו מרגלים שמתחילים אמרו טובה הארץ מאד מאד ואחר כך אפס כי עו' שעם זה אומרו בצדק כל אחרי פי וכי תימא שמתחילה אומר נדק כדי לומר אחר כך שקר כמו המרגלים תלמוד לומר און בהם נפתל ועקש שלא היתה כוונתו כשאמר הצדק כדי לומר שקר אחר כך וסופו וסוכית על תחילתו :

(כו) ובוז נכין מה שאמר ירמיה וידרכו את לשונם קשתם שקר ולא לאמונה גברו בארץ כי מרעה אל רעה יפאו ואות ילא ירעו נאס'ה' והקושי ידוע : **אמנם** כמה שהקדמנו יבא על ככון דהרעה לקיים שקרו אומר אחת מתחילה כדי לקיים שקרו . כמו המרגלים אכל' בון ירמיה הכביא היו אומרים שקר מתחילה ועד סוף . זה אומרו וידרכו את לשונם קשתם שקר וכי תימא אחת אמרו מתחילה ואחר כך אחרי שקר תלמוד לומר ולא לאמונה גברו בארץ ר"ל מתחילה ועד סוף דברו אוצר החכמה שקר זה אומרו מרעה אל רעה יפאו :

(כז) או נאמר באופן אחר על מה שאמר תת' באב' ר' אומר איווהו דרך ישרה שיבור לו האדם כל שיהי תפארת לצידי'ה ותפארת לו מן האדם והקושי ידוע : **אמנם** יוכן כמה שאמרנו בפרקא קמא דעבודה וזה ניזיל אפתחא דעבוד' וזה דנכים יצרי' אחר

איך ניזיל אפתחא דרונות וכפיה' ליצרין ונקבל אגרא חבא לן וזויה תשמוד עליך מדבר וזמה תשמוד עליך ע"כ . וקשה ממה שאמרנו בכבא בתרא ועוצ' עיניו מראות כרע יאיכי דמי' אי דאיכ' דרכא אחרינא רשע הוא ומאי קושי' אימא דיש דרכא אחרינא ורונ' לקבל אגרא . תירץ הרב בתא'ה לעינים דשאני התם דיש דרך חשפה וטוב משום הכי רשע מיקרי מה שאין כן כאן דדרך השני הוא רע של עבודה וזה ע"כ . ובו יבא על ככון איווהו דרך ישרה שיבור לו האדם רונ' לומר אם היו לפניו שתי דרכים אחד של ע' ואחר של זנות איזה דרך ילך לזה אחר כל שהיא תפארת לצידי' רונ' לומר שיצא חתנה פאר דהיינו שכר כלומר שילך בדרך של זנות ויכין עירי' ויקבל אגרא . זה אומרו כל שהיא תפארת לעינים והני מילי כשדרך השני רע הוא או אין בני אדם מדרבים עליו כלום שאומרים כיון ששני הדרכים רעים מאי דאיוול בפתחא דרונות כדי לכון את יצרו ולקבל שכר אבל אם הדרך השני חשופה וטוב אז רשע מיקרי וכמו שחולק הרב ז' ועוד משום שרחק מן הכיעור ומן הדומה לו וכתב שאמר הכתוב ולוות שפתי' סרחן מהך וזה אומרו ותפארת לו מן האדם שצריך נ"ב שלא ידברו בני אדם אז מותר לילך בדרך הומו' כדי לקבל שכר כיון שדרך השני רע אבל כשאין תפארת לו מן האדם דהיינו כשדרך השני טוב שאז מדרבים צו בני אדם אז אסור לילך בדרך הומו' הרי לקבל שכר כיון שאין תפארת לו מן האדם לא הירחי' לך כשתפארת לעיני' כדי לכון ולקבל שכר אלא כשתפארת לו מן האדם :

(כח) והואיל ואחא לידן זה המאמר כלע"ר למה שהקשה הרב בעל תא'ה לעינים על זה הענין מוה' שאמרנו בכבא בתרא ועוצ' עיניו מראות כרע יאיכי דמי' אי דאיכא דרכא אחרינא רשע הוא מאי קושי' אימא דיש דרכא אחרינא ורונ' לקבל אגרא פמו' כר"ח ור' ע"כ :

אמנם כלע"ר כה"ס מהרש"א על שאמר ר"ח ד' בפ' דעבודה וזה לומר וזה לשונו אחר ליה מוה' :

תשמוד עליך וכו' הכי קאמר מדבר ומה תשמוד עליך הוה' און זה סותר מה שאמרנו פירק החליל דאביו הוה' מטע' זא"ת על ענינו אי מאן דסני' לי הוה' לא הוה' מצי לאוקומי כפשי' צד דתנא ליה האא סבא כל הנדון מחכירו יצרו גדול ממנו דהכא איורי בשעה שצו'שן בתור' כפירוש רש' מזה' תשמוד עליך מהל' דבר רע והרעור מטא ואנו חולטין הלך ודבר . וצור דתם יחיד הוה' עכ"ל אף אנו נאמר דלא קשה ממה שאמרנו בבתרא אי דאיכא דרכא אחרינא רשע הוה' התם כשאין צו'שן בתורה לכך אי דרכא אחרינא איכא רשע הוא כיון שאינו צו'שן בתורה און לומי שיני' עליו מן העבדים לכך רשע מיקרי אבל כעובדא דר"ח ור' היו עוסקים בתור' כפירוש' והתורה מנינה עליהם מן העבירה לכך אף על פי דאיכא דרכא אחרינא אחר ליה ניזיל אפתחא דרונות וניכוף יצרין ונקבל אגרא ובתירין שני שתי' משרש' גס כן יתורן קושי' של הרב חננ' דהתם כבבא בתרא דקאמר אי דאיכא דרכא אחרינא מיידי ביחיד שאין לו זכות כל כך להנין עליו מן העבדים דכל חסונא דכבא פתחא לישנא דיחיד קא משתצי' דקא אחר רשע הוא ולא קאמר רשע' ס' ולישנא דקרא ביחיד משתמע דקא אחר ועוצ' עיניו מרא' ארע ולא קא אחר ועוצ' עיניו ס' לכך קאמר אי דאיכא דרכא אחרינא רשע הוא אבל כעובדא דר"ח ור' כיון דתרי הון זכותם מנין עליהם מן העבדים לכך אשר ליה ניזיל אפתחא דרונות וכפיה' ליצרין ונקבל אגרא :

(כט) ובוז נכין מה שאמר הכתוב תורת אחת היתה בפיהו וצולה לא נמצא בשפתיו כלום מורה 1234567 ובמישור הלך אחי' וכו' וז' חילת' היאר שהלך מאי אחא לאסמו' צין' והלא כבר אמר תורת אחת היתה בפיהו וצולה לא נמצא בשפתיו וכו' ודאי הנמור שהלך במישור כיון שנמצאו בו כל המדות האלו בודאי שהלך במישור וא"כ מילת' כמא' מאי אחא לאסמו' צין' :

אמנם פשי' דרשנו יבא על ככון דאעתי' וכול' להלך במישור אף על פי שיש זנות בדרכו ואין צריך להקיים לילך בדרך אחת אלא אדרבא לכתחילה ילך בדרך הזנות לרוב יצרו ולקבל שכר כשהוא הלך ודבר כעובדא דר"ח ור' שהיו הלך ודבר כפירוש' ז' זה אומרו תורת אחת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו רונ' לומר דברים בטולי' לא הלך ודבר בדרכי תורה או במישור הלך לכתחיל' ואין צריך להקיים כשנמצא זנות בדרך שרונה לילך אלא כל מיו הלך במישור ואין צריך להקיים ואדרבא אם נמצא זנות בדרכו הולך משם ותורתו מנינה עליו וכופה יצרו ומקבל שכר :

(ל) ובוז נכין מה שאמר דוד המלך ע"ה אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וכדרך חמאי' לא עמד וכמושב לזים לא יסב כי אם בתורת ה' חפז' ובתורתו יהנה וחס' ולילה ויהי' כעץ שתול על פלגי מים אשר פרו יתן בעתו ועלתו לא יוכל וכל אשר יעשה יצליח לא כן הרשע' כי אם כמוז אשר תדפנו רוח על כן לא יקומו רשעים בהשפט וחטאים בעדת צדיקים כיו' ודע' דרך צדיקים ודרך רשעים תאבד . וז' עם מה שאמרנו דל' על זה הפסוק אשר לא הלך שאם הלך סופו לעמוד ואם עמד סופו לישב ואם ישב סופו ללון לכאורה קשה מעובדא דר"ח ור' דאמר ליה גיזיל אפתחא דרונות וכפיה' ליצרין ונקבל אגרא וכי' אחר שאם הלך סופו לעמוד וכו' דילמא כשהלך טובתו בטובה לכפות יצרו כעובדא דר"ח ור' . זאת ועוד כמאי יקא אחר לא כן הרשעים צריכה להימך מהיכא תיתי סודשעים יא' כצדקים עד דאצטריך לומר כן . ועוד כמאי דקא אחר בי ידע' דין צדיקים ודרך רשעים תאבד דמ' היא

אליהו

הוא תפץ ואינו חסך בחשבונות של רגעים :

דחקושי כזה המלמד דוד . אחמס יוכן כמה שכתב
הדמכ"ס בפרק שמי למחכ' אבות בשמחה
פרקיו אחד שחדים ואף סהא האריך עם צמות לאנו אגנה
הא לפניך כללות לסמו הדרך לעביתו שחזינו ברברי
סמילוספין הקדמנים שחמדו שיתר מעולם הוא הסמי' אשר
לא יתאזה כעשו עבירות ותר חולותו האיש שוכבם יתר
הכבסך לעצאת עבירה ואינו עושה שזיתו שוכסך לעבירה
אף על פי שאינו עושה עליו אחד שלמה בחכמתו כעס דעש
אותה דע והחסיד אשר לא יתאזה כעשו עשות עבירות עליו
אשר שחיה לנדיק עצאת משפט וסו הנדא' מרכיו הנכיל'
באות למח שחכידיה סמילוספין :

זבחה ויאל על נכון שבעל החדש חידו כשעשה
דריקים ודריקים כלסו אלז מעשיות של דריקים
ואלו מעשיות של רעשים ולא קאמר אלו הדריקים ואלו
רעשים רעשולס מדיה דריקים אכל האמר טבעו טוב
ואתן כעשה הדריקים ועשה חעשה הדריקים בלא כפית
טבעו אלא ברעון הטוב והמחור והאמר טבעו רע ואמן
במצעה הרעשים אכל כפה טבעו אים עשה חעשה
הרעשים אלא עשה מצעה הדריקים על ידי צער טבעו
טבעו והיה סלקא רעיתן טבעו רע וכפה טבעו יותר ים
לו סכר למי סכלחם עם יערווה איהו ואינו יודע באיה
חיס הוא אמן כמי טבעו טוב או כמי טבעו רע ויהי
את טבעו כשהוא אומר ויהי אלהים את האור כי טוב ואי
אולי כחעשיות של דריקים הוא חפן דהיינו כמי טבעו
טוב הוא חפן ערר כמו מהקדמט חסס הרמב"ם שמי
טבעו רע עליו כאמר כפ רשי איה רע וטבעו טוב
יותר מעולה :

(לג) **ובזה** בסוף מה שאמר הכתוב כי שפתי כסן
ישארו דעות ודרכי יבקסו מפיהו כי מלא
ס' כבאות הוא תורת אמת הייה בפיו ועולה לא כמלא
בשפתו כשלוכו וכו' יש להבין כיון שאמר כי מלאך ס'
כבאות הוא ודורת אמת חיתה בפיו מהיבא סלקא דעתין
לומר ועלם כמלא בשפתו עד דאזננדין לומר ועולה לא
כמלא דכו' :

אמנם כפי מה שהקדמנו יבא על ככון דשמי צדיקים
 יש בעולם האחד מי שטבעו טוב ואחר מי
 שטבעו רע אבל עומק טוב ויש לו סדר אבל אותו שטבעו
 טוב יותר מעלה זה אומרו כי מלאך ה' נבואות יחזק' .
 דעה לגמל שטבעו טוב כמו מלאך ולזה תורת אמת היתה
 בפיו וצוה לא במצא בטפתיו שלא יסלו טבע רע אלא
 טבע טוב לגמרי לפי שיש כפי ארס אומרים אפשר לעשות
 רע וכופים טבעם ועושים טוב אבל כאן עולה לא במצא
 בטפתיו כיאמר אפשר לעשות רע אפילו וזו העולה לא במצא
 בטפתיו אלא שטבעו טוב :

(נר) ובזה נבין מה שאמר חתנוב בדק כל ארמי
 פי' אין בהם נפתל ועקש וכל כפל הדבר
 בן שאמר בדק כל ארמי פי' מזה אגבדין עוד למד אין
 בהם נפתל ועקש :

אמנם כפי דרכו יבא על כנון זה אומרו בדרך פל
אשרי מי שפוסק חששה דקרות וכי תימח
פוסק חששה דקרות אכל בפע אומר אפשי לעשות דע וכו'
טובו לעשות טוב תלמוד לומר אין בהם נפתל וצניקס
פאפשי לעשות דע וכו'ה טבכו לעשות אלא חלף אין בהם
נפתל וצניקס כלל אפילו אפשי ואפשי אינו אומר :

(לם) וְבוֹהַ עֵבֶדְךָ וַיְדַרְכּוּ אֶת לִשְׁוֹנִם קִטְתָּם סֶקֶר וְלֹא מַרְעִיחַ אֶל רַעַח יִבְאֵר

אמנם כמה שזקקתם יבא על כמון רעובדא דר"א ויז' ראחד לנה ניוול אסתחא דחיות וגבש' לגרין ומכל אגרא היינו דוקא כשהלכין הלך ודבר דבג' דע' ז' אלו התורה חגיגה עליה אכל חס אינו עוסק בתורה אף על פישא ארס גדיל אינו יכול לילך בדרך סגות כצבד' ראב"י דאחד או חזן דאלי סוס לז' חזן חס להיקס כנפשיה והסיק כל אגרא החכירי וגרנדול מהס' והיינו דוקא כשאלן עוסק בתורה כדפירש מהרש"א * וכו' יבא על כמון מה שאחרו דל על זה הספוק אשרי איש אשר לא הלך שם כלך סמו לעבוד וכו' אף על פי שאינו בתלמי' חכם שאמר עליו אשרי אכל כשאינו עוסק בתורה כשהלך אכל הלך סמו לעבוד שהיה ארס חזלת מן החטא אלא בעדידא דעסיק בה אכל כצירדא דלא עסיק בה אף על פי שיש בידו תורה הינה חזלת מן החטא ועל זה פסיק ואמר ט' ארס בתורת ה' חב' ובתורתו יתנה יתם גלעל וחזלת ט' בכאן כמון אלא ארס בתורת ה' חפזא ובתורתו יתנה יתם גלעל או יתנה כען שהול על פלגי פיס אשר פרי יתן בעתו וצליה לא יבול חנה לומר אפילו צלין שבו דהיינו הליכתו לתקום האונה לא יכול אינו נכשל בהם חס ואלס כין שבתוריהו יתנה יתם גלעל לא כן הרשע' כי ארס כמון אשר תדברו רוח רונה לו ד' הרשעים שהלרס בלא תורה על פתח הוונות כמון אשר תדברו רוח דהיינו סכסלס' באת על כן לא יקומו רשעים כהשפט וחסטיס בעדת נדוק' לות' סכונתו כמה שהלרס על ביה הוונות כדי לבקש את יערס ולקבל אכל אכל אחר כך אונס איה דרס לסס שחטאו ואס כן יש לסס התנגלות חפס כלוס איה דן על אונס כדנון לוס יתן שפס סלא יש לסס התנגלות כלל כי יערס א' דרך נדקיס סכל כוונתס בהליכת דרך הוונות כדי לבקש את יערס ולקבל סכר אכל דרך רשעים תאכר סרגליס' לרע ירונס בכמון סכונות לזמות ואף אס יאמרזו כפיסס קרס קליכה דמק סהאלכין בדרך הזמת כדי לטון יערס זס כשביל התנגלות מכבי ארס שאין יועדן דרעס עיקר הליכתס אס למוכה או לרעס אכל ס' ארע דרך רשעים זמס היא כמנתס :

(לא) **או** מאמר באופן אחד רביאמר איך היא דרך
עדת סיבור לו האדם כל מהיא תפארת

לעושה ותפארת לו מן האדם והוא בכה שאמר וזל כנפשי
גדולה עבירה לשמה וכן ואסיקו כמזהו שלא לשמה . וזה
אמרו איך הוא דרך ישראל שיכיר לו האדם כלומר אם יש
לפניו עבירה לשמה ומזהו שלא לשמה אינו חסר ויכבוד ועל
זה חשיב סותר טוב שיעשה מזהו שלא לשמה מעבירה
לשמה לפי שחזון נורדת מזהו ועבירה נורדת עבירה .
דעור דמזהו שלא לשמה עדיף דמתקן שלא לשמה באל לשמה
זו אומרו כל מהלך הפארת לעושה רונה לומר אותו הדרך
שיבא לו מזהו פאר דהיינו מזהו שלא לשמה דמזהו נורדת
מזהו וגם תתן שלא לשמה באל לשמה זה הוא תפארת לעושה
ותפארת לו מן האדם דמושבין דמזהו לשמה קעביר אשכנז
שבושה שלא לשמה מה שאין כן אם יעש' עבירה לשמה תרי
דעותא נפקי לו מינס חרא דעבירה נורדת עבירה ועוד
האין מושבין דעבירה שלא לשמה קעביר וזהו איך תפארת
לעושה ואינס תפארת לו מן האדם :

1234567 ח"ה

(לכ) או מאמר באותן אחר למאמר הגיב פתח הסעיף

וְכֹהֵן אֶלֶּן מַעֲשִׂיָּה שֶׁל רַעֲשִׁים וְיִלְמָד
 מַעֲשִׂיָּה שֶׁל קְרִיָּקִים וְלִיטֵי יִדְעֵה עֲלֵיהָ חֶזֶק כְּבֹד אֲמוֹנָה
 וְדֹל אֲלֵסִים אֶת הָאֹרֶךְ כִּי מִזֶּה הוּא אֲנוֹגֵר בַּמַּעֲשִׂיָּתִים שֶׁל מְרִיָּעִים

עמוד לוח
צדקה

ברכת פרשת בראשית אליהו ה

והאבות' ויש להבין כיון שאמר מקד ואילולא לאמנה להם חור ואמר ולא לאמונה:

אמנה כפיררכו יבא על כנון שיש בני אדם שאומרים שקר בפיהם אפשי לעשות רע וכופים טבעם לעשות טוב אבל בכח אומרים אפשי לעשות רע ועושים רע זה אומרו וידרכו את לשונם קשתם שקר שהיו אומרים אפשי לעשות רע וכ"כ כלשונם דוקא היו אומרים אבל כופין טביעם לעשות טוב תלמוד לומר ולא לאחור גברו בארץ שלא היו כופין טבעם לעשות טוב אלא מרעה א רעם יבאו טבעם רע ועושים רע ואותי לא ידעו:

(ל"ו) ובוה כבין מה שאמרו באבות רבי אומר איך היה דרך ישרה שיכור לו האדם כל שהיה תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם ויש להבין על איזה דרך שז' איזו היא דרך ישרה שיכור לו ועוד בפילה מלי אתא לאשמעינן כל שהיה תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם:

אמנה כפי מה שהקדמנו בשם הרמב"ם ונסיים דבריו וזה לשונו הצריך לעניינו שהקט' כענינו שנוצנו בדבריו תכילוספים הקדמונים שאמרו שיותר חזולה היא הסכיד אשר לא יתאוו כפשו עשות עבירות יותר מאותו האיש שכופה יצרו הנכסף לעשות העבירה ואינו עושה ומצא להם ספק בדבריו הנכחשים כפשו רשע אותה רע והנה מצינו לר"ל הפך זה רש"ג אומר אל יאמר אדם אי אפשי בשכר חיר אלא אפשי ואפשי אלא שהתורה אסרה עליו הרן שיותר טוב הנכסף לעבירה ואינו עושה מחמת צווי האל יותר ממי שאין נכסף אליה ויתירן כי יש לחלק כי כשהמנהג הוא מן השמיעות אשר השכל של בני אדם אינו מחייבם כגון כשר חויר אז יותר חזולה הוא מי שתאב לעשות העבירה ואינו עושה בשביל צווי האל יתברך אמנם כשהמנהג הוא מן השכליות כגון רציחה וג' אז יותר חזולה הוא מי שאינו תאב לעבירה ואינו אומר אפשי ואפשי עכ"ל:

ובוה יבא על כנון רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיכור לו האדם רוצה לומר יכרוך אדם הטבע רע ויכפה יצרו או יכרוך לו טבע הטוב ולא יאמר אפשי לעשות רע ועל זה משיב אחרים ככופים כל שהיה תפארת לעושה דהיינו שיכור לו הטבע הטוב לפי שאם יכרוך הטבע הרע אף על פי שיכפה יצרו נקרא נפש רשע אותה רע ואינה תפארת לעושה:

אמנה כאינו מנהג אחרית שהטבע טוב יותר מעול' היינו דוקא במצות השכליות ששכל בני אדם מחייבם אותה תפארת לו גם כן מן האדם מי שטבעו טוב בשכליות דוקא זה אומרו כל שהיה תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם אז דוקא יכרוך הטבע טוב כיון ששכל בני אדם מחייבם וכמו שחלק הרמב"ם א' לכל במצות השמיעיות יותר טוב שיאמר אפשי בכשר חויר אלא מחמת צווי האל אינו אוכל:

(ל"ז) או כאמר באופן אחר בפסוק וידרכו את לשונם קשתם שקר ולא לאמונה גברו בארץ ויש להבין כיון שאמר שהיו אומרים שקר מהיכא סלקא דעתין שלאמונה גברו בארץ שהשקר שהיו אומרים כוונתם בשביל אמונה דאצטריך לומר ולא לאמונה גברו בארץ:

אמנה יוכן במה שאמרו בגמרא בברכות גבי כשירד חנינא בן אחי רבי יהושע לבגלה היה מצטרף שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ שגרו אחריו שני תלמידיו החמים ר' וכו' כיון שראה אותם אומר להם למה באתם אמרו לו ללמוד תורה באלו הכריות עליהם אנשים הללו גדולי הדור הם וכו' התחיל הוא מטמא וזה מטהרין הוא אומר וזה מתירין וכו' אחר להם מפני זה אני אומר ואתם

מתירין אמרו לו מפני שאתה קובע ומצטרף שנים בחוצה לארץ ותקשה בגמרא בשלמא היא מטמא וזה מטמאין לאומרא אלא הוא מטמא וזהן מטהרין היכי הוי וסתמיא חכם שטמא איך חבירו רשאי להתיר וכו' כי היכי דלא נגדרו בתריה למדנו משם בשביל שלא להרבות מחלוקות בשרש חותר לומר שקר על טמא טהור ועל טהור טמא וכמו שהקדמנו כי היכי דלא נגדרו אבתריה אכל בזמן ירמיה סבביא היו אומרים שקר על טמא טהור ועל טהור טמא ולא סתיה כינתם לשם מצוה כהיא עובדא דחנניא זה אומרו וידרכו את לשונם קשתם שקר רוצה לומר שהיו אומרים על טמא טהור ועל טהור טמא וכי תימא שבוה הענין שהיו אומרים שקר היתה כוונתם לשם מצוה בשביל אמונת התורה שלא ירבו מחלוקות כהיא עובדא דחנניא תלמוד לומר ולא לאמונה גברו בארץ רוצה לומר שלא היתה כוונתם בשביל אמונת התורה שלא ירבו מחלוקות אלא מרעה אל רעה יבאו שהיו אומרים שקר וזהו מרכיב מחלוקות בישראל:

(ל"ח) ובוה כבין מה שאמרו רבותינו א' תורת אמת היתה בפיהם שלא התיר את האמור ולא אסר את המותר שלא סימא את השחור ולא סיחר את הטמא ויש לדרקדק דמה שבה הוא זה שלא התיר את האסור וכו' ועוד מה שמכית י' לשיפיה דקרא ודכים השיב מעון:

אמנה כפי מה שהקדמנו בעובדא דחנניא הוא אומר וזה מתירין כי היכי דלא נגדרו אבתרי' אבל אחרן כי הוא אתי ליריד כעובדא דחנניא לא היה צריך לאסור את המותר ולהתיר את האסור כדי להאמירם לא בלא זה ודכים השיב מעון זהו שכתב:

(ל"ט) וחואיר ואתא לידן זה הפסוק ממה צ"ה 1234567 טעמא כיון שאמר תורת אמת היתה בפיהם ועולם לא נמצא בשפתיו וכו' ישמרו דעת וכו' מה יש טעם במה שאמר כי תלמד ה' נבאית הוא ועוד וכו' תלמד הוא ואלא אדם הוא:

אמנה מכן במה שאמרו ר"ל הני כהני שלוחי דחנניא ה' ה' כ' כ' וקיימא לן שלוחו של אדם כהונו ומכל שלוחי דידן שכן שלוחי דרחמנא צריכים לסיית שלוחים בכל ותיבת 1234567 מלאך הוא נאמר גם כן על השלוח כגון וישלח מלאך ויודיעם המצרים שום הפסוק דרשנוהו על משה לזה נתן טעם לשבח תדע למה כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיה דהא כי מלאך ה' נבאית הוא רוצה לומר שלוחו של אדם מקום ושלוחו של אדם כמותו ומכל שכן שלוחו של הקב"ה שהוא שלם בכל ודוק:

(מ') ולא תבטו פירש רש"י א' הוסיפה על הצווי לפיכך באה לירי גרעון וכו' דחפה עד שנבצעה בו אחר לה כשם שאין מיתה בנביעה כך אין מיתה באכילה והקשה הדב בעל שפתי חכמים ויש מקשים הא ראויה הוא זה לנכח שדחף לחים שנבצעה בעץ ולא מיתה כיון שהיא ידעה כעצמה שלא צוה השם כי אם על האכילה לכך ע"כ והנה שתיירן הוא א' יצוין בספרו:

אמנה כאמ' באופן זה והוא בהקד' מה שאמר בגמרא בסנהדרין בפרק שני רבי יהודה אומר אם היה יודע שהוא מוחם אומר להם תהא תייתי כפרם על כל פנותי חוץ מעון זה אמרו לו אם כן כל אדם אומרים כך כדי לבנות את עצמן פירש רש"י שהוא מוחם שצדו הם ויבס לבנות את עצמן מן הסברות ואין הלכה כרבי יהודה ע"כ הרי מצינו לרבנן דאף על פי שיוצא ליהרב מחבר חיים עולם סבא ואומר חוץ מעון זה כרי שלא ימצא שקרן גם מה כרי שלא תמצא שקרנית שתאמר שלא צוה ה' על הנביעם קבלה עליוס מיתת עולם סוה שאין בו חשש ותחיה לעולם חבא

סבא :

(פ"א) ואיתא בחדש דבא פ' וט וזל סיא תתא
לי מן סעץ ואוכל אכלתי לא יאמר
אלא ואוכל אכלתי ואוכל עכ"ל :

ע"י והנה

אנא וזה המאמר נוח כדרכיאל ואמר
דרשני וחשוב וזכר כל המפרשים כל אחד לדרך
פנא ביה המאמר הלא בספרתם ואענה אף אני חלקי בה"ש
סדר"ש פריקו בפ' בחקותי על מה שאמרו רז"ל על פסוק
עשה רשע לגדיק וכו' בכל יום ויום וזרז של אדם מתגבר
עליו וכו' ולאמלא הקב"ה עמודו וכו' וקיימא לן דכל השומרים
אם בעליו עמודתאכתו פטורים וכך אני אומר שכל אחד
פשיעה שומר על המצוות של הש"ת וגם נשאל עמוד כביכול
לפשיעה ואם כן הוי שמירה כבעלים ופטור אפילו הפשיעה
עכ"ל עוד נקדים מה שאמר דכותינו ז"ל בפרק השולש פניני
בפשיעה כבעלים חד אמר חייב וחד אמר פטור וכוונת יבא
על כוון שאדם הראשון סבירא ליה כהאן דאמר פשיעה
כבעלים פטור ולזה אחר אכלתי ואוכל שאפילו לכתחילה
יכול אני לאכול כהו שהקדמנו שפשיעה כבעלים פטור אבל
שאית הא כהאן דאמר שפשיעה כבעלים חייב ולזה
הגיבא הקב"ה ודוק :

1234567

אוצר החכמה

(מ"ב) ובוזה

נכין מה שאמר הכתוב ולך ה' חסד כי
אתה תשלם לאיש כמעשהו ויש להכין
דכיון שמשלם לאיש כמעשהו לזה קורא אותו חסד כמה
שאמר ולך ה' חסד וכבר המפרשים כולם עמדו על זה וזה
שתרמו הלא בספרתם אמנם איננה אף אני חלקי והוא כמה
שהקדמנו שיצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ולאמלא
הקב"ה עמודו אינו יכול לו"כ אף על פי שאדם עושה
המצות הצדק הדין אין לו שכר כיון שאם לא עזרו הקב"ה לא
סיה יכול האדם לעשות המצות לזה אף על פי שעושה אדם
בחסדו יתברך מה שמשלם לו שכר זה אומרו ולך ה' חסד כי
אתה תשלם לאיש כמעשהו דהיינו שאתה משלים עמו המצו
ואלמלא עזרו אין יכול לו דאעפ"י שבמעשהו קרוי חסד דכיון
שלא היה יכול האדם לכופ את יצרו אלמלא הקב"ה עזרו
ודוק :

(מ"ג) וא בארץ בארץ אחר ואחריה שפירא המפרשים
זל על פסוק חלפניך משפטי יצא כמשל אס
חלך גוור על האדם שיכח מאה מכות אס חזקן אותו לפני
המלך מרחם עליו ומחסר מן המאה שגור עליו ואם אומר
המלך להושתני קחו פלוגי והכו אותו מאה מכות אין מחסרין
משרתיו אפילו אחת ולענין הטובה אינו כן אס אומר שיחנן
לפלוגי מאה דינרים אס מתן המלך לו הידור ליד המקבל
המתנה אינו מחסר מן המאה דינרים אפילו אחת ואם שולח
לויצל ידי אחרים מחסרין מן המאה הדכה לזה אמר חלפניך
משפטי יצא דכין לענין הטובה בין לענין הרעס היא טובה
לאדם שיצא חלפניו יתברך את דינו דאם שולח טובה לאדם
על ידי שלוחין אפשר שיקחו ממנה החנוכים ואם חס ושלום
אמר למשחיתים שיצאו נקמות באדם אין מרחמין עליו
ואם יצא דינו חלפניו יתברך ברעיה ירחם עליו ויחסר לו מן
הדעה ומן הטובה לא יחסר כל פה :

טעם חלפניך
משפטי יצא

זה אומרו ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו
שהחסד הוא מה שמשלם הקב"ה לאדם שכרו בכבודו
ובעצמו שמן דרעה יחסר לו המנה ומן הטובה לא יחסר כל
בה שהחסד הוא מה שאיתו בכבודך תשלם לאיש כמעשהו
דלכאורה מילת אתה מאה כיתורה והיה די לומר ולך ה'
חסד כי תשלם לאיש כמעשהו אבל כמה שהקדמנו יבא על
פסוק שציקר החסד כמה שאיתו השלם לאיש כמעשהו . וא
במה שאמר פרעה שסרף בעצמו נפרע ממנו בעצמו

טעם

בנחמיה שסרף על ידיו שליח נפרע ממנו על ידי שליח וזהו
כמעשהו אס בעצמו משלם לו בעצמו ואם על ידי שליח על
ידי שליח :

(מ"ד) וא בארץ בארץ אחר דלזה אחר אכלתי ואוכל
ואם כמה שכתב דרשב"ה ח"א סי' רנ"ו וזל

אין יצא בפני של הקב"ה אחר כל הכבוד שיהיה לו באשר
אזכירו דלך אין יתקנה אחר עצת אשתו ועבור על מצוה
קלה אשר ציווהו הש"ת ואס"ב דע כי דבר מושלם הוא כי כל
סוף נפסד ולכסוף כל דבר יחזור אל יסודו הראשון אשר
המנו לוקח כל שכן אדם המורכב מארבע אסורות ודבר זה
נתברר אל אדם הא' כלי הסק וזה שאמר לו האל כי כיוס
אכלו ממנו מות תמות מיתה מקרית היא כל המיתה
קטבנית אין תמס ממנה וכו' ואם שיהיה מורכב מארבע בן
מות הוא וכו' מיה אלף שנים אס כן ברור היה אכלו שלא יהיה
קיום באיש וכו' גם ידע בברור אשר נטע אלהים בגן עדן
סחיים אכל לא ידע מקומו וכמענה זו הסת הנחש את חס
דכתיב והייתם כאלהים כלומר נחמיה ויועזים טוב ורע
ואכלה מן הסעץ וניתוסף בה דעת ורוח חדשה והכיר בה
אדם שניתוסף בה דעת ואמר בלבו על ידי שאוכל מן הסעץ
יהיה כי דעת להכיר מקום עדן החיים ואוכל ממנו ואחיה
קיום באיש משרת לפני בוראו כאשר ממלאכי השרת
העומדים לפניו תמיד ואפשר יותר ולכן אחר ברעתו מוטב
אעבור על מצוה זו ואשוב כי אין דבר עומד בפני התשובה
כדי להשיג השגה שאין לה ערך וכו' ומכל מקום אדם הראשון
לטובה נתון שבתאוות להיות כאשר ממלאכין העומדים
לפניו תמיד עד באן תורף דבריו וכוונת יבא על כוון של צולם
יציר כפיו יתברך אין כוונתו חס ושלם כשאמר אכלתי ואוכל
להסדיות פי הש"ת אלא כוונתו לטובה כשאמר אכלתי ואוכל
דלזה לומר אכלתי מעץ הדעת כד' שיהיה לי דעת ואכיר
מקום עדן החיים ואוכל מעץ החיים ואחיה קיים לעולם לשרת
לפניו יתברך כאשר מצבא תעלה העומדים לפניו תמיד אף
על פי שאעבור על ציווי חוטב אעבור על מצוה זו ואשוב כי
אין דבר שצומד בפני התשובה כדי להשיג השגה אשר אין
ערך אליה ועוד הרי אמרו גדולה עבירה לשמה ממנו שלא
לשמה ומה שעבר על עדן הדעת היא עבירה לשמה כד'
להשיג לעמוד ולשרת כל הימים כמו מלאכי השרת וזה אומרו
אכלתי מעץ הדעת כדי להשיג לעמוד ולשרת כל הימים על
ידי שאוכל מעץ החיים ואחיה לעולם ואשרת לפניו יתברך
כמלאכים :

(מ"ה) ובוזה נכין מה שאמר הנחש אל חוה כי יורע
אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו

עיניכם והייתם כאלהים ידעי טוב ורע ויש להכין דמס
צורך לומר כאלהים היס ד' אחרו ונפקחו עיניכם וידעתם
טוב ורע ותיבת אלהים חזי אתה לאשתי עין ועוד כיצר
יהיה זה הדבר להיות כאלהים לדעת דעת עליון דאף על פי
שיבחינו בין טוב לרע מכל מקום אינם יכולין להשיג דעת
אלהים דתכלית מה שירעת לא ידעת :

אמנם כפי מה שהקדמנו יבא על כוון זה אומרו כי
ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם ועל ידי

שנפקחו עיניכם ותרעו טוב ורע אס כן בוראו תדעו גם
מקום עדן החיים וכשתדעו מקום עדן החיים בוראי תאכלו
גם מעץ החיים ועל ידי אכילת עדן החיים תהיו חיים לעד
מסודותיהם כאלהים :

(מ"ו) ובוזה יוכן מה שאמר אדם הא' היא נתנה לי
מן הסעץ ואוכל . מן הסעץ לקחתי אתה

סיה די לומר נתנה לי ואכל ואם דרשין אכלתי ואוכל
אמנם כפי האמר אתי שפיר קיא נתנה לי ואכלתי ולהם כד'
מן

מן העץ ואוכל רחיינו מעץ החיים :

(מ"ו) וכוה נכון גם כן מה שאמרנו במהרה אחר חלואי הפרת לפני הקב"ה מפני מה קנסת מיתה על אדם הא' אחר להם מצוה קלה צויתו ועבר עליהם . ואיבא למירק דמה וז' שאלה מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון והלא קרא כתיב כי ביום אכלך מחמת חיות תמות ויצוד האדם זאת היתה כונתם היה להם למר למס קנסת מיתה ולהם אחריו מפני מה דרשמה דאיכ' תרי טעמי ואילתם היתה מאויה צד הן שני הטעמים קנסת מיתה אחת כפי מה שהקדמנו את' שפיר דאדם הראשון כוונתו לטובה ולזה העץ הרעית כדי לעמוד לשרת לפני בוראו כל סימ' ולזה טעמי מה קנסת מית' אחר כיון דכונתו למס' כמו שהקדמנו למה קנסת עליו מיתה ועוד מאויה טעם קנסת אי משום דעבר על הצווי אף על פי שכונתו לטובת אי משום שאיך רוצה להיות כאלהים שיהיה חי לעולם והשיב שהטע' שקנסתו אחריו לפי שעבר על צווי אף על פי שכונתו לטובה לא יפה עשה כיון שאלולי לא עבר על צווי היה חי לעולם ועומד ונשרתני לעולם כמו החלואי' גל' היה מת לא מיתה מקרית ולא מיתה טבעית אבל עתה שעבר על צווי לכך קנסתו עליו :

[1234567]

(מ"ח) אר באחר באופן אחר רכינר אומר אכלתי ואוכל והוא כחם שכתב מהר"ו כי דכ' ז' כי המיתה שיחית האדם הוא תועלת שישיג השגה מעולה ליהנות מיוז השכינה מה שלא יוכל להשיג הן בעורו הן מורכב מחומר ומצורה וכמו שאמרנו דל' כי לא יראנו האדם ואידיהו אין רואים אותו אבל במיתתם רואים אותו ע"כ תורף דבריו . עוד נקדים מה שאמר בתיקונים שאל אדם הראשון לא היה חוטא היה מקיים לעובדה ולשוקרה וז' מצות עשה ואצות לא תעשה דרך מוחשי והיה וחס' א' מעלה יתירה ע"ד פאן . וכוה יבא על ככון שאדם הראשון היתה סברתו שהיה רוצה לעשות דבר טעחייב על ידו מיתה כדי להשיג ששגה מעלה ליהנות חיוו השכינה שלא יוכל להשיג הן בעורו הן בעורו מורכב מחומר ומצורה וכמו שאמרנו דל' כי לא יראנו האדם ואי בחייהו אינם רואין אותו אבל במיתתו רואין אותו ולזה אחר אכלתי ואוכל שאני רוצה לעשות זה המעשה כדי להשיג בחיית מה שאין יכולין להשיג בחייו ולא חס' ושולם אחר הדברים האלו בחזפה אלא היתה פונתו לשמים באמר אלה הדברים והקב"ה הענישו לפי שעבר על צויו דכדרי בכשי דרחמנא למה לך שאלו לא היס חוטא היה יורד להשיג בחייו יותר מהק' שהשיג בחיותו אחר שחטא וכמו שהקדמנו בשם התיקונים ודוק :

מאמר החכמה

(מ"ט) וכוה נכון מה שאמרנו במהרה אחר חלואי הפרת לפני הקב"ה מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון אחר להם מצוה קלה צויתו ועבר עליהם ואיבא למירק דמה וז' שאלה מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון והלא קרא כתיב כי ביום אכלך מחמת חיות תמות ויצוד האדם זאת היתה כונתם היה להם למר למס קנסת מיתה ולהם אחריו מפני מה דרשמה דאיכ' תרי טעמי ואילתם היתה מאויה צד הן שני הטעמים קנסת מיתה אחת כפי מה שהקדמנו את' שפיר דאדם הראשון כוונתו לטובה ולזה העץ הרעית כדי לעמוד לשרת לפני בוראו כל סימ' ולזה טעמי מה קנסת מית' אחר כיון דכונתו למס' כמו שהקדמנו למה קנסת עליו מיתה ועוד מאויה טעם קנסת אי משום דעבר על הצווי אף על פי שכונתו לטובת אי משום שאיך רוצה להיות כאלהים שיהיה חי לעולם והשיב שהטע' שקנסתו אחריו לפי שעבר על צווי אף על פי שכונתו לטובה לא יפה עשה כיון שאלולי לא עבר על צווי היה חי לעולם ועומד ונשרתני לעולם כמו החלואי' גל' היה מת לא מיתה מקרית ולא מיתה טבעית אבל עתה שעבר על צווי לכך קנסתו עליו :

(נ') אר באחר באופן אחר רכינר אומר אכלתי ואוכל והוא כחם שכתב מהר"ו כי דכ' ז' כי המיתה שיחית האדם הוא תועלת שישיג השגה מעולה ליהנות מיוז השכינה מה שלא יוכל להשיג הן בעורו הן מורכב מחומר ומצורה וכמו שאמרנו דל' כי לא יראנו האדם ואידיהו אין רואים אותו אבל במיתתם רואים אותו ע"כ תורף דבריו . עוד נקדים מה שאמר בתיקונים שאל אדם הראשון לא היה חוטא היה מקיים לעובדה ולשוקרה וז' מצות עשה ואצות לא תעשה דרך מוחשי והיה וחס' א' מעלה יתירה ע"ד פאן . וכוה יבא על ככון שאדם הראשון היתה סברתו שהיה רוצה לעשות דבר טעחייב על ידו מיתה כדי להשיג ששגה מעלה ליהנות חיוו השכינה שלא יוכל להשיג הן בעורו הן בעורו מורכב מחומר ומצורה וכמו שאמרנו דל' כי לא יראנו האדם ואי בחייהו אינם רואין אותו אבל במיתתו רואים אותו ולזה אחר אכלתי ואוכל שאני רוצה לעשות זה המעשה כדי להשיג בחיית מה שאין יכולין להשיג בחייו ולא חס' ושולם אחר הדברים האלו בחזפה אלא היתה פונתו לשמים באמר אלה הדברים והקב"ה הענישו לפי שעבר על צויו דכדרי בכשי דרחמנא למה לך שאלו לא היס חוטא היה יורד להשיג בחייו יותר מהק' שהשיג בחיותו אחר שחטא וכמו שהקדמנו בשם התיקונים ודוק :

ובכד עמד על זה הדם מהר"ו שפיר זל' שם דף קל"ר ותיקן דהא דצרכו חיינו אחר שנמרד מן עדין בסרחה עצמו חלק וזל' וקללת הארמה או דלא תענינו דעתו וטב בתשובה אבל המדרש חיינו קודם שנמרד מן ע"כ וכוה יבא על ככון שמה שאמר אדם הראשון אכלתי ואוכל זה קודם שעשה תשובה לפי שזה הפסוק של ואוכל שאמר הוא נתינתו מן העץ ואוכל ואמר במדרש אכלתי לא נאמר לא ואוכל אכלתי ואוכל זה חיינו קודם שעשה תשובה לפי שזה הפסוק של ואוכל כתוב קודם פסוק של וציתו ופסוק של וציתו חיינו קודם שעשה תשובה כמו שהקדמנו אבל אחר כך עשה תשובה מעליה וזל' לזה הראשון לומר דברים בלא ודוק :

(נ"א) אר באחר באופן אחר שאל חס' אדם הראשון בר עונשין צד עשרים שנה אין בית דין של פנימא מענישין וידע דכיום שכתב אדם הראשון אותו היום ששאל ובראשית ברכה פ' אחר וכוה יבא על ככון שלא מס' ושולם אחר במדרש אכלתי ואוכל אלא ככון סתמחטא על אכיו שסברתו שאף על פי שאכל מה בכך לפי שהיה עדין קטן חיינו מחייב לזה אחר אכלתי ואוכל לפי שאין אי חס' חס' ע"כ לפי סברתו אבל האמת אף על פי שהקטן אינו מחייב אבל בכאן שאני לפי שאמר לו כי ביום אכל מחמת מות ימות משמע שכתבן מצינו אף על פי שאל קטן חס' אכל מחמת מות ימות וכיון שצד על זה חיינו לזה כתיב . עוד נקדים מ"ט במדרש פ' בראשית פ' דר' אר' אדם ואח' כבדי עשרים שנה נבראו ופיר' שר' יד' רשע לפי שהקטן לר' א' אף נענש ביומן הלא אין בית דין של מעלה מענישין אלא מעשרים שנה ומעלה לזה אחר שכתבנו כבדי עשרים שנים ואדם הראשון סבר כן שצדן הוא קטן אינו בר עונשים לזה אחר אכלתי ואוכל אבל האמת כון שכתבנו ככון עשרים שנה בלא חס' א' עשרים חס' לזה הענינו :

(נ"ב) אר באחר באופן אחר וזל' כחם שכתב מהר"ו כי דכ' ז' כי המיתה שיחית האדם הוא תועלת שישיג השגה מעולה ליהנות מיוז השכינה מה שלא יוכל להשיג הן בעורו הן מורכב מחומר ומצורה וכמו שאמרנו דל' כי לא יראנו האדם ואידיהו אין רואים אותו אבל במיתתם רואים אותו ע"כ תורף דבריו . עוד נקדים מה שאמר בתיקונים שאל אדם הראשון לא היה חוטא היה מקיים לעובדה ולשוקרה וז' מצות עשה ואצות לא תעשה דרך מוחשי והיה וחס' א' מעלה יתירה ע"ד פאן . וכוה יבא על ככון שאדם הראשון היתה סברתו שהיה רוצה לעשות דבר טעחייב על ידו מיתה כדי להשיג ששגה מעלה ליהנות חיוו השכינה שלא יוכל להשיג הן בעורו הן בעורו מורכב מחומר ומצורה וכמו שאמרנו דל' כי לא יראנו האדם ואי בחייהו אינם רואין אותו אבל במיתתו רואים אותו ולזה אחר אכלתי ואוכל שאני רוצה לעשות זה המעשה כדי להשיג בחיית מה שאין יכולין להשיג בחייו ולא חס' ושולם אחר הדברים האלו בחזפה אלא היתה פונתו לשמים באמר אלה הדברים והקב"ה הענישו לפי שעבר על צויו דכדרי בכשי דרחמנא למה לך שאלו לא היס חוטא היה יורד להשיג בחייו יותר מהק' שהשיג בחיותו אחר שחטא וכמו שהקדמנו בשם התיקונים ודוק :

(כ"ה) א' נא נאחר באופן אחר והוא כמה שאמר במדרש
עוד שם סמוך ונראה וזה לשון מפני מה
נקנסה מיתה על הצדיקים אלא כל זמן שהצדיקים חיים הם
נלחמים עם יצרם כיון שהם חיים הם נחיים דהא הוא דכתיב
והם ימחו וינעו כח דינו מה שינעו ורכי שמעון כן לקיש
אמר ליתן שכר לאלו כפלים ולהפריע לאלו כפלים ליתן
שכר לצדיקים שלא היו ראויים לטעום טעם מיתה וקבלו
עליהם טעם מיתה לפיכך לכן בארצם משנה ירשו וכזה יבא
על כפול שלא חס ושלום במדרש וכו' אמר אכלתי ואוכל אלא
בשכיל שני טעמים שאמר במדרש חזק כדי לנחם ולנצל
ממלחמת יצר הרע וחזק כדי לשלול שברו ולו' אמר
אכלתי ואוכל כדי שיגדור עליו מיתה וינצל ממלחמת יצר
הרע וגם יוכל שכרו לזה אמר אכלתי ואוכל :

(כ"ו) וזוה כיון מה שאמר ר"ל אמרו מלאכי השרת
לפני הקב"ה רבונו של עולם מפני מה
קנסת מיתה על אדם הראשון אמר להם מזה קלה ציוותי
ועבר עליה ויש להבין וכי מלאכי השרת הם אוחזים לאדם
עד ששאלין למס קנסת מיתה והלא הם מקטרגין על האדם
וכמו שמצינו מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו וכי
עכשו חזרו מסבתם הראשונה להלין בעדו עד שאמר
מפני מה קנסת מיתה ויצור אם תימצי לומר שהלינו בעד
מה השיב להם הקב"ה מזה קלה ציוותי ועבר עליה והלא
שאל מזה קלה עבר עדין השאלה במקומה עומדת דאדרב'
אם מזה קלה עבר מפני מה קנס מיתה עלינו אמנם כפי
מה שהקדמנו שהמיתה היא טובה וכמו שאמר והנה טוב
מאד זה מות שהצדיק שנפטר מצא מנוח ממלחמת יצר הרע
ועד שמקבל שגרו כפלים יבא על כפול דלעולם מלאכי
השרת הם בקטרונו אמרו מפני מה קנסת מיתה על אדם
הראשון כיון שהמיתה היא טובה לו שכן ממלחמת יצר הרע
ועד שכופלין לו שכרו בשכיל המיתה. היה לך לרונן בשאר
יסודין ולא במיתה שהיא טובה לו ולזה השיב להם מזה קלה
ציוותי ועבר עליה דכשלאדם אדם עבר על מצוה גדולה ודאי
לא הייתי דן אותו במיתה אלא בשאר יסודין אבל עכשיו
שעבר על מצוה קלה דכתיב אחר במיתה אף על פי שהיא
טובה לו :

(כ"ז) וזוה כיון גם כן דכרי רבי חמא שכתבנו לעיל
ראוי היה אדם הראשון שלא לטעום טעם
מיתה ולמס נקנסה מיתה על ידו וכו' ויש להבין דכיוצא אומר
שלא לטעום טעם מיתה והא עבר על ציווי יתברך ויצור
במה שכל דבריו ולמה נקנסה מיתה על ידו דמשמע
דראוי לנקנס אכל לא על ידו ולמה :

אמנם כפי דרכנו שהמיתה היא טובה זה אומר
ראוי היה אדם הראשון שלא לטעום טעם
מיתה כיון שהמיתה היא טובה והוא עבר על ציווי יתברך
וחזר ואמר ולמה נקנסה על ידו דלעולם ראוי המיתה לזכר
כיון שהיא טובה כיון שעבר ציווי יתברך תקנס על ידו אמר
אלא כפי הקב"ה וכו' :

(כ"ח) ובמדרש פ' זה יוכיח ה' אלהים את הנצפ
דבי אלעזר בשם רבי יוסי כן
ומרא אחר נתן בונה באשה יותר מהאיש וקשה דבמרא
משמע שהאשה דעתה קלה וכמו שאמר ר"ל בעובדא דרבי
שמעון יוחאי דאמר ליה לבריה נשים דעתן קלות דלמא
חזצרו לה ומצליא לן אזלו וטשו במערותא משמע בדריא
דנשים דעתן קלה והבא במדרש אחרו ניתן בה כינה יותר
מהאיש וליכא למימר דלעולם אימא לך דכינה באשה יותר
מבאיש ומאי דקאמר דעתן קלה דיינו להתפתות שפאשה
נוחה להתפתות יותר מבאיש הא ליתא דבבבא פרשה יז
משמע

(ע) וזוה כיון הני מקראי קדש הנאמרים בענין
עץ הדע' טוב ורע וזה תאמר והנחש היה
ערום וכו' ואמר אל האשה אף כי אחר להם לא תאכלו מכל
עץ הגן ותאמר האשה וגו' והפרי העץ אשר בתוך הגן אחר
אלהים לא תאכלו מפניו וכו' ואמר הנחש לא הות תמותון וכו'
ותאמר וכו' ותרם האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאווה הוא
לעיניכם ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל
ויאמר הן העץ אשר צויתך לבלתי אכל ממנו אכלת וכו'
היא נתנה לי מן העץ ואוכל ע"כ ויש להבין דמאווה טעם
אמר לה הנחש לא מת תמותון והרי אחר להם הש' כי ביום
אכלך ממנו מות תמות ותו דמאי קאמר ותרא האשה כי טוב
וכיער השתא שדבר לה נחש עינים לה ולא יראו ביופי העץ
ותו איך אדם הראשון יצור כפיו של הקב"ה התפתה בלא
טעם ותו איכא למידק בפסוק שאמר וקח מפריו ותאכל
הוא ליה למימר ותאכל ממנו דתיבת ותקח לכאורה נראה
דמק לה עלמא ותו איך יענה עוות האשה אשר נתת עמרי
היא כתמה לי מן העץ ואוכל ודרשו ר"ל אכלתי ואוכל ולא שב
אל ה' ככל לבכו וכל נפשו לאמר חטאתי לאלהי ישראל ועוד
דמשמע דמה שאמר האשה אשר נתת עמרי היא נתנה לי
מן העץ ואוכל כותן טעם לשבח שמסבת שנתנה לי היא
הסיבה שואכל ומת יתן ומה יוסיף אם תתן לו היא או אם
הוא כעצמו ואכל וצריך להבין מה הפרש יש ביניהם :

ונראה לע"ד כמה שהקדמנו כל זה יבא על כפול
שמה שאמר הכתוב ומעץ הדעת טוב ורע לא
תאכל ממנו ממנו דייקא דהיינו כשהוא מחובר ולא כשהוא
תלוש דמתחלה בא הנחש צוה בדברי' כדפירש רש"י ואותם
שעה כיון שדבר עמה הנחש על זה הענין אז היא תשיב
אמריה ותאמר האשה וכו' אחר להם לא תאכלו ממנו דייקא
רונה לומר מן המחבר דקא אחר לנו שלא נאכל אכל מן
התלוש וכולם לאכול ואמרה לנחש טוב זה הדבר אז לא אמר
לה לא מות תמותון שמה שאח"ה הקב"ה כי ביום אכלך ממנו
מות תמות ממנו דייקא מן המחבר כמו שפירש הדיוק את
הוא טוב מור ותרא האשה כי טוב ראתה בעין השכל שדברי
הנחש כדבריה שהשכיחה דעתו עמה אז ותקח מפריו
ותאכל רונה לומר על ידי תלישה ומלת ותקח דייקא דהיינו
שתלישה ואכלה ולא אכלה מן המחבר לזה אמר ותקח וזהו
באות אדם הראשון שאח"ה האשה אשר נתת עמרי היא נתנה
לי מן העץ ואוכל כלומר דהאשה פיה פתחה במכמה ואמרה
לי שפני הדון אנו יכולין לאכול מן התלוש לזה אח"ה היא נתנה
לי מן העץ רונה לומר היא תלישה ונתנה לי ולא אני אכלתי
מן המחבר אלא מן התלוש אכלתי ואין עון ולא חטא כלל
באכלתי ולזה אמר אכלתי ואוכל כלומר כיון אותה אכילה
שאכלתי אני מן התלוש אוכל פנים אחרת מן התלוש ולא חס
גלוס במדרש אחר אכלתי ואוכל אלא דדין אחר והקב"ה
הענישו לפי שהתלוש גם כן היה אסור בלאו הבא מכלל
עשה דמכלל עץ הגן אכל תאכל כמו שהקדמנו :

(כ"ד) א' נא נאחר באופן אחר להם אמר אכלתי ואוכל
במה שאמר במדרש רבה פ' בראשית פ"ט
וזה לשון והנה טוב מאד זה מות רבי חמא בר חנינא אמר
ראוי היה אדם הראשון שלא לטעום טעם מיתה ולמס נקנסה
מיתה על ידו אלא כפי הקב"ה שכתבנו דנדר וחסיד מלך צור
לעיתים לעשות צדקה ולחיות לפיכך נקנסה בו מיתה ע"כ
וכזה יבא על כפול שלא לא אכל מעץ הדעת טוב ורע לא
היה נקנסה מיתה והיו נכבדנדר וחסיד עושים עצמ' לזהות
חס ושלום לזה אמר אכלתי ואוכל כדי שתהא נקנסת מיתה
לעולם ולא יעשו עצמ' אלוהות נכבדנדר וחסיד מלך צור :

יורה דעה

מנחת

וצריך

וצריך

ברכת פרשת בראשית אליהו ז

קורס לעבור :

(ס"א) וישם ה' לקין אות איתא במדרש חות א"ז : מסר לו וכל המפרשים כצו לה חביבא דעל מה וצ"ל מה נשתנה אות וא"ו מסר לו וכל אותיות שבתורה שהנח כל אותיות ולא מסר לו כי אם אות וא"ו אמנם יובן בהקדים מה שאירעו בגמרא בסנהדרין דף ס"ו גבי מכה אביו ואמו ומכה אביו ואמו אין לי אלא אביו ואמו אביו בלא אמו אמו בלא אביו הניין תלמוד לומר ומקלל אביו ואמו רבי יונתן אומר משמע שניהם כאחד עד שיפוטם לך הכתוב יחדיו פירש רש"י אף על גב דר"ז מוסיף על ענין ראשון משמע כמו אחד מהם עד שיפוטם לך הכתוב יחדיו יצא מזה לדרכי רבי יונתן מכה אביו ואמו כאלו אביו או אמו ואחיה וא"ו לחלק וכו' יבא על כן דכאן אמר לו נע ונד יהיה בארץ איוב לפרש כרכי ארץ ציון דר"ז להוסיף ואם כן צריך שיהיה נע ונד שהשנים יתקיימו או אם כן לפרש כר"ז וא"ו לחלק או נע או נד ולזה דמו' לו במסירת האות וא"ו כר"ז דהיא לחלק ומלת מסר כמו למד אותו כמו ומסרם ליהושע רוצה לומר לימדה ליהושע וגם בכאן רוצה לומר מסר לו למד אותו דר"ז לחלק וכדאמרן :

(ס"ב) ובוה ככין ג"כ מה שאמר במדרש על פסוק שבטך ומשענתך שבטך אלו יסורין ומשענתך זו תורה וכול בלא יסורין תלמוד לומר אך טוב וכו' ויש להבין מהיכא סלקא דעתין בלא יסורין עד שאמר וכול בלא יסורין והא כבר דרשו שבטך אלו יסורין . אמנם כפי מה שהקדמנו דאיכא מאן דאמר וא"ו לחלק יבא על כן שמה ששאל בצל הדרש וכול בלא יסורין כוונתו כיון דאיכא וא"ו של המשפט הזה דרש'ו וא"ו לחלק או שבטך או המשענתך ולזה אמר וכול בלא יסורין כיון דאיכא משענתך זו תורה ויזכה על ידי התורה בלמוד בלא יסורין כיון דאיכא וי"ו לחלק והשיב תלמוד לומר אך טוב כוונתו לדרוש וי"ו להוסיף כמאן דאמר וי"ו להוסיף ואם כן צריכי' תדושי' יסורין ותורה לזכות על ידן וכמו שחלק הרמב"ם ז"ל דכלאין אמרינן וי"ו להוסיף גבי ונתן לכהן חורו' והלויים וגם בכאן לגבי תורה אמרינן וא"ו להוסיף שהיא מצות עשה ללמוד . וענין בסוף פ' שמות ששם כתוב תשלום זה המאמר :

(ס"ג) ואיתא בפליא' ומושך אמר לו רבי מהו ומושך פליא' אמר לו ונכח עתיד הקב"ה לשכח ע"י

את ישראל ולא הוב את אומות העולם ואלתלוא וי"ו שבחשך תחיה לא היתה תקנה לישראל והנה זה המאמר הפלא ופלא כשמו כן היא פליא' ויש להבין ראשונה דכיצד שונה הקב"ה את ישראל חס ושלום והא כתיב לא תשנא את אחיך כלל כד' וישראל כקראו אחים שנאמר למי' אחי יודעי ועוד דקאמר אלגולא וי"ו שבחשך לא היה תקנה חס ושלום לישראל יש להבין מהו הי"ו שבחשך ומה העלה ומה מוריד אם יש בחושך וי"ו או לא יש בו וי"ו אמנם יובן כמה שאמר בגמרא אלמלא וי"ו שבהעלך לא היה נשאר תקנה לשנאיהם של ישראל . וכו' יבא על כן שצ"ל ירי מעשה העגל חס ושלום שונה לשונה ישראל ואלתלוא וי"ו של ומושך רוצה לומר וי"ו שבהעלך וקורא מעשה העגל חשך לפי שהחשך עיניהם של ישראל :

וישמעתי מהחכם המדומם כמה ר' עמח חזאן כ"ב שאומות העולם אמרו לישראל כתוב על קרן השור שאין להם חלק באלהי ישראל ואלהי' ה' למה יכתבו על קרן השור ולא על דבר אחר והשיב להם שהקדמנו אלמלא וי"ו שבהעלך לא היה תקנה חס ושלום ולזה אמרו האומות כתבו על קרן השור רוצה לומר על המעשה העגל שיעשו דהיינו שיר יכתבו שאין להם חלק רוצה לומר שחלק ה' י' שבהעלך

חשמו' בחשך דקאמר חשמו' מה האיש נוח להתפתות ואין האשה נוחה להתפתות אחר להם אדם כבדא מן הארמה וכיון שאדם נותן עליה מעט מים מיד נשפית וחיה כבדא בעצם ואפילו אותה שורה אותה כחי' כמה ימים אינה נשרית משמע כהדיא דהאיש נח להתפתות יותר מן האשה ואם כן אין יכולין לפרש דעתן קלות להתפתות דאדרבה שהיא כהפך שהאיש נח להתפתות יותר מן האשה על כן נראה לפרש דלכולם ניתן בונה לאשה יותר מהאיש ומאידאמר דעתן קלה היינו כדאמר בגמרא בת שיתין כבת שיתא לקל טבלא דהטא אכל האיש לא דהיט לקל טבלא וכמו שאמרנו ר"ז צייתניות ממשמעות אי נמי יש לומר דלעולם ניתן בונה יותר מהאיש ומאידאמר דעתן קלה היינו כעובדא דרבי שמעון בן יוחאי דאי מצערא לה הגלילא לפי שהיא מופחדת יותר מן האיש אכל האיש חס ושלום אי מצערי ליה לא תגלילא ולענין הפחד דפחדא יותר מהאיש וזהו ויכן את הצלע לשון בונה :

(נ"ט) אי נמי יש לומר דלעולם ניתן בונה לאשה יותר מהאיש ומאידאמר דעתן קלה היינו להתפתות כדפריש רש"י ז"ל על פסוק ואיבה אשית לפי שהנשים קלות להתפתות ומ"ש בגורש שהבאנו לעיל האיש נח להתפתות ולא האשה היינו אם צערו לאיש על אי זה דבר וכו' לכך מרבו מחילה על זה אמרו שהאיש נח להתפתות לבי שבריות מן העפר כמו העפר שאתם נותן עליו מעט מים הוא נשרה כן האיש מתפייס על דבר שצערנוהו במהרה אכל האשה אם צערנוהו בשום דבר אינה מתפייסת כמו הצנען שאפילו שורין אותו במים כמה ימים אינה נשרה ומה שפירש רש"י שהנשים קלות להתפתות היינו בדבר שלא צערנוהו אם מפתין אותה לעשו' איזה דבר ולאיש אם הכתי' אותו על איזה דבר לעשות על זה פ' רש"י ז"ל שהנשים קלות להתפתות לפי שרש"י ז"ל פירש נוחות להתפתות על פיתוי הנחש שפתה לחוה ולא פיתה לאדם שכן פירש'ו ז"ל וזה לשונו ולא באת לדבר אלא חוה תחילה אלא לפי שהנשים קלות להתפתות . אי נמי יש לומר דלעולם נתן בונה באשה ולפי שרוב ימיה היא בבית לכן דעתה קלה אכל לאיש לא הונדף לתת לו בינה יתירה לפי שכל היום נושא ונותן מתחרד שכלו :

(ס') הרבה ארבה עצבונך וחרוך פירש רש"י עצבונך זה צער גדול כניס וחרוך זה צער העבור ע"כ וכתב עליו הרא"ם ז"ל זה בערובין פ' המוצא תפילין אכל ככראשי' רבה אחרו עצבונך זה העבור והרוך זה העדו' פירוש צער הנסות עד כאן ויש להבין דלמה בבראשית רבה הוציאו הפסוק ממשמעותו דיותר משמע הרוך צער העבור וכמו שדרשו בגמרא ומאידא נתקשו בפסוק עד שפירשוהו העידו :

אמנם הנראה לעניות דעתי שנתקשו דקרא כתוב שלא כסדר כמו שדרשו בגמרא דכיצד אומר צער גדול כניס קורס צער העיבור שאינו בסדר העולם לזה דרשו בבראש' רבה עצבונך זה צער העבור וכיון שצער העבור דרשו ונעצבונך לכן פירשו וחרוך עיורו אכל בגמרא סיכר דמאי דקאמר צער גדול כניס קורס צער העבור אף על פי שאינו בסדר העולם אכל לגבי חוה בסדר לפי שהיו להם כניס קורס שסדרו וכמו שאמרנו ר"ז בשמונה שעות עלו למטה שנים ויורדו ארבעה עשרות סרה ולזה קללה על סדר עצבונך זה צער גדול כניס שיש לה מקורסאחרון כמשמעו זה צער העיבור שתעברי' מכאן ואילך דהמדרש נקט סדר העולם העיבור קורס גדול כניס ובגמרא דרשוהו לגבי חוה שהיו לה כניס מקורס ואם כן באותה שעה גדול כניס

ברכת פרשת בראשית אליהו

סכסעלון ויכתבו חס ואלו אשר העלך כרי שלא יהיה תקנה
לשאלו ישראל שהתקנה של ישראל שלא כפרו בעיקר וכתבו
העלון לומר שצדיק יש למ חלק באלהי ישראל :
(ס"ד) **וירא** ה' כי רבת רעת האדם בארץ וכל יצר
מחשבות לבו רק רע כל היום ויש להכין
והאי קרא לאורו שיהיה סיפית ולא סיפית רישיה דמתחילה
אמר כי רבת רעת האדם בארץ דמשמע שהרבה עשורעם
ואחר כך אמר רק רע דמשמע מיעוט רע דאכין ורקין
מיעוטין ואחר כך אמר כל היום דמשמע דחור לענין ראשון
שכל היום עשורע :

אמנם יוכן במה שאמרנו דלזל חס פגע כך מנוול זה
גשכיהו לבית המדרש חס אכן הוא נימוח
ועוד חס אכן מיהו רוצה לומר שהלכונך שעליו נימוח על ידי
עסק התורה וישראל טוב עכ"ד וכו"י בא על כן שהקרא
מתמיה עליה כיון שראה כי רבת רעת האדם ואמר בתמיהא
כיון שאין יצר הרע רע לגמרי אלא רק רע דהיינו מיעוט
רע יש בו והם מתעסקין בו כל היום עד שרבה רעתם
ואדרבה כיון שאינו רע לגמרי לא מיעוט רע יש בו היום להם
לחסיד לרע שבו וישראל טוב :

(ס"ה) **ובזה** נכין מה שאמרנו במדרש והנה טוב מאד
זה יצר הרע ויש להכין דכיצד
חס בעל האמר במדרש והנה טוב מאד זה יצר הרע ואלא לבאור
נראה דאין רע ממנו שיווד והשטין עולה ומקטרג :

אכנס כפי מה שהקדמנו יבא על כן דלעולם יצר
הרע הוא טוב לא שהלכונך ברע כאכן טובה
שהלכונך שאלו נקראת אכן רעה אלא אכן טובה שמה רק
שצריך להסיר הלכונך מעליה ולזה היצר הרע יורד ומשטין
לאדם כדי שלא ישע המנוול והסיר הלכונך מעליו וישראל
טוב וכיון שאין סלים תסירו מצליו אלא מתדבק ברע שיש
בו אין עולה והקטרג עליו כיון שאין היצר הרע רע גמור
לכן יש לו פתחון פה לקטרג עליו ולומר דלמה לא הסיר הרע
שכוניהו טוב ודא לאו הכי כיצד יש לו פתחון פה לומר
הרע לקטרג על השומע לו דאדרבה הוא מקטרג על עצמו
שהוא הסתין לעשות רע אלא ודאי שהוא טוב והלכונך ברע
וכונתו להסיתו לאדם כדי שלא ישמע ממנו ויסיר הלכונך
מעליו וישראל טוב לגמרי ולכן יש לו פתחון פה לקטרג על
השומע ממנו ולזה אמרו במדרש והנה טוב מאד זה היצר
הרע לומר שאין היצר הרע רע גמור אלא שהלכונך ברע
וכשסירו הלכונך מעליו על ידי עסק התורה וכמו שאמרנו
חס אכן הוא נימוח אן יהיה טוב מאד :

(ס"ו) **אן** נאמר באופן אחר למה שאמרנו במדרש וישע
ה' לקין את אהרן ואלו חסד לו למה נקט אהרן
וא"ו טעם משאר אותיות יוכן במה שאמרנו דלזל והבואו רשע
בפירוש החומש על פסוק וס' הקטיר על סדום כל מקום
שנאמר וס' הוא ובית דינו כמצא שהא"ו רוחו על הדין וכן
איתא בזה ויקרא דף ע"ב וס' יחתו מריכו מריכו חסד
מאין קא מיייר אלא מריכו תנינן מריכו ו"ו וכו' גברין רחמין
ואתכפין דנין דא הא דכתי' ה' יחתו מריכו מריכו ו"ו ע"כ
מצא שה"ו רוחו לדין וכוה יבא על כן אהרן ו"ו חסד לו
לרמוז לו שפכה מידת רחמים על מידת הדין ולא יעשה בו
דין על ידי שתשכח טעמה ויהא אהרן ואלו חסד לו שחסד לו
מידת הדין הדמויה בא"ו דהיינו שלא תשלוט בו מידת הדין
אן באת באופן אחר למה אהרן ואלו חסד לו במה שאמרנו
בזה אהרן ואלו רמז לאמת כמה דאית אהרן ונתתם
ליאת אחת עד כאן ולזה אהרן ואלו חסד לו לומר
שקבל תשובתו באמת :

אן נאמר באופן אחר ואלו חסד לו במה שאמרנו במדרש
בראשית דף ע"ב ע"כ ו"ו חסד לו לומר חסד לו
רמז לו כ"כ אהרן דאורייתא ע"כ וזה אהרן ו"ו חסד
לרמוז לו כ"כ אהרן דאורייתא לומר כמו שהתורה חכמה
שפיכות דמים כמו שאמרנו בלוקוס על עסק יצחק כחמד
לקח מה עגלה ודעה חכמה על שפיכות דמים כך התורה
חכמה על שפיכות דמים לומר חסד לו אהרן ו"ו חסד לו
כ"כ אהרן חכמה שפיכות דמים כן חסד לו חסד לו
על שפיכות דמים לומר חסד לו חסד לו :

במדרש ויקם קין שקס מתחתיו אהרן לו קין להכל
דלזל שניס חסו בעולם מה תאמר לאבא
חיד ויקם קין שקס מתחתיו של חסל :

ויש להכין מאי נפקא מינא חס חס שניס או יותר חס
די לומר מה תאמר לאבא וברכר זה לא היה חסד
הכל לקין :

אמנם חס חס יותר משנים היה לו התנצלות להכל
חס יאמר לו קין שרע קין היה אומר הכל השאר
דברו אכל עתה שנים לא יש התנצלות להכל לומר
אמר לו קין והלא שנים אנו מה תאמר לאבא :

פרשת נח

(א') **מסרה** בעצם היום הזה בא נח בעצם היום
הזה נימול אברהם בעצם היום הזה
יצאון כל זבאות ה' בעצם היום הזה לומר חסד לו
הר העברים הוה צד כאן ופירושו שכל להודיע שמה
גדלה חילת המילה והמשמרה בטהרה שדור המבול השחית
כל בשד לבד ממד דכתיב כי אותך ראיתי צדיק לפני ברור
הוא עוד נקדים שנה נולד מוסר ולכך כתיב בנח בעצם
היום הזה בא נח כלומר בזכות שלא שחית את דרכו ומנא
לן שזכות ששמר בריתו בטהרה היא שצמחה לו שנינו מדא
המבול לכך כתיב בעצם היום הזה בא נח וכתיב בעצם
היום הזה נימול אברהם וכתיב ואתה את ברית תשומר
וילפינן בויורא שות חס בעצם האמור באברהם במילה התיב
וכתיב ואתה את ברית תשומר דהיינו ששמרנה בטהרה
שחס אינו משמרה בטהרה כאלו משך עורלתה וכמו שאמרנו
דכתיב ו"ל לבר מישראל הכא על הגויה דמשך בתרלתה
כן בעצם האמור בנח שגול מהול שזר בריתו ולא כמי
שצמחה ערלתו וכו"ו ששמר בריתו בטהרה כיצד מהמבול
כן ישראל לפי שאמרנו עצמן מן הימות כמו שרשנו דכתיב ו"ל
הראובני השמיעוני שם ית מצור עליהם שלא חטאו בזמת
וגם דרשו ואת פירוש מן המצות נתן למדס פסח ודס מילה
ומנא לן הא דכשכיל שלא חטאו בזמת ודס המילה ששקח
להם חיייתין לה בעצם עצם חס עצם האמור באברהם
באמר על המילה ושמרה בטהרה אף עצם האמור באברהם
שלא חטאו בזמת במצרים וגם בזכות דס המילה נבאלו
ממצרים לכך כתיב בעצם היום הזה יצאון כל זבאות ה'
ממצרים וגם חס שכתוב בעצם נבי משה הוא בשכיל המילה
לפי שכל ארבעים שנה שקיו ישראל במדבר לא נשכח להם
רוח צמחית לא חלו וכל זמן שמשה חי אין יכולין ליכנס לארץ
ומנא לן דכשכיל המילה אהרן לו עלה אל הר העברים הוה
כדי שימות ויכנס וישראל ימולו לכך כתיב בעצם היום הזה
עלה אל הר העברים כי חסו ולידרש עצם עצם מאברהם
מה עצם האמור באברהם באמר על ידי המילה אף עצם
האמור במשה על ידי המילה כדי שימות ויכנס וישראל
למול וימולו :

ברכת

פרשת נח

אליהו

ח

נדרה ונכלה שם שפתם והיה מחלוקת ביניהם שכל אחד מדבר בלשון אחד וכל אחד עובד עבודה. וזה לעצמו או אין יכולין לומר תאזניהו בולן לעמא חד וארבה ישראל הם רבים ועובדים לאלוה אחד הם צריכים להיות כחצו :

א נאמר באופן אחד כמו שאמר רבותינו אל דורו של אחאב היו עובדין עז ויזאון להלחמה ונוחין לפי שהיה שלום ביניהם ודורו של שאל היו עוסקין בתורה ועל ידי שהיו דלסורין ביניהם היו עולין להלחמה ונוחין ועוד חקרא חלל חבור עבדים אפרים הכח לו נחמא דעל ידי השלום אף על פי שצוהו עבודה וזה מוכחין זה אמרו הן עם אחד רוצה לומר באחדות אחת ושפה אחת לכולם שכולם שפה אחת כלל אחד וזה החילום לעצת רצא לומר באחדות אחד ושפה אחת לכולם דעל ידי שהם באחדות אחת וזה החילום לעצת דהיינו שמצליחין בכל מה שעושין לפי שכולם באחדות אחד ועתה דהיינו שהם באחדות אחת לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות מה תקנה שלם להם הבה נדרה ונכלה שם שפתם על ידי שהיה בהם פירוד לבבות לא יכלו לעשות שום דבר כיון שהיה בהם פירוד :

(ו') שמואל א' וזו היא האיש אשר יבנו יעשרה חמלך עושר גדול ואת בנו יתן לו לאשה ואת בית אביו יעשה חפשי בישראל ויאמר דוד אל האנשים העומדים עמו לאמר מה יעשה לאיש אשר יבנו את הפלגתי הלו וסוד חרפה מפל ישראל וכו' ויאמר לו העם כדבר הזה לאמר מה יעשה וכו' ויש להבין כמה נסתפק דוד מאחזק שבחור קרי בחילום אמרו והסיר חרפה מפל ישראל הם דברים מיותרים גם הם חרשו הינם כהשיבם כי יעשה גם למחאמר מה יעשה כדברי ולא אמר מה יעשה בפתח וכן כהשיבם שהשיבו לו כי יעשה כדברי ולא בפתח :

אמנם ייבן בהקדים מה שכתב מור"ם כהנה כהסן המעט סימן קס"ג וזלל אס אחד עובד לשל

ועל ידי כך פטור מן המסים חייב עוד שם סמוך ומראה וזלל קהל שפטרו אחד המסים פטור וכל דברי הקהל אינן צריכין קנין מיהו יכולין לו שלא פטרוהו רק לשנה פ"ב וכו' וכו' וכו' על כן שזה נסתפק דוד אי נדון דדייה דמי למי שצוב לחלך כיון שהחלך הוא מחייב לילחם בנגד הקהל כדרכו ונלחם את מלחמותיו וכיון דדוד נלחם במקום חמלך הוה דעו כמו שכתב בשם מור"ם אס אחד עבד לשל ועל ידי כך פטור מן המסים חייב ואם כן מה שאמר ואת בית אביו יעשה חפשי בוישראל דהיינו לפטור אותו מקס אימ נפטד בכך כיון שצבר לחלך והחלך פטור אפ"כ כן חייב או דילמא ואת העבדים הוא כשכיל ישראל כדרכו אשר יבן את הפלגתי הלו יש להבין דלמ' אמר הלו דהיינו שהיא משונה מכל אדם שגובהו שזה אחת וזאת חייבים וישראל להלחם עמו וזה אמרו הפלגתי הלו דהיינו שהיא משונה מכל אדם ויאמר חרפה מפל ישראל ומה שאמר ואת בית אביו יעשה חפשי בישראל הוא תנח ישראל ואם כן בית אביו פטורים דדברי הקהל אינם צריכין קנין ולזה אמר מה יעשה כדברי לרמוז שהעשיית בית אביו חפשי היא חזר הקהל ואם כן פטורים ולא אמר יעשה בפתח לשון יחיד דהיה משמע שהעשיית בית אביו חפשי היא חזר חמלך ואם כן חייבים בית אביו כחצו וזה ספיקו של דוד ופשוטו ליה ויאמר לו העם כדבר הזה לאמר כי יעשה לאיש אשר יבנו :

(ו') ויש להבין דדוד שאל לאנשים העומדים עמו ולחם לאנשים ששאל אותם לא השיבוהו עד שהגריך הינם להשיבם כדרכו ויאמר לו הינם :

אמנם הוא הדבר אשר דברו דאם היו משיכין לאנשים ששאל אותם עדין היה הדבר שקל אס

(כ') שופך דם האדם באדם דמו ישפך ויש להבין

תיבת האדם לכאורה נראה כיתירה רחוק ליה למימר שופך דם האדם דמו ישפך ודי' ומראה לעניות דעתי יוכן כמה שאמר רבותינו אל סוף פרק ארבע מיתות בני נח בחנק ואין קיימא לן כישרא שהרג את הנפש שמיתתו בסוף עוד נקדים מה שאמר רבותינו אל פרק שעי דיכמות על פסוק אדם אתם אדם קרויים אדם ואין אחות העולם קרויים אדם :

זה אמרו שופך דם האדם באדם כשהמפסד הוא בישראל שקרוין אדם או דמו ישפך שמיתתו בסוף ועל ידי שמיתתו בסוף או דמו כשפך אכל בכני נח אינו כשפך דמו לפי שמיתתו בחנק ואין הדם יוצא לארץ אלא נשאר בפנים וזה כתיב באדם דמו ישפך באדם יתירה לנפשו בני נח שלא נקראו אדם שאין דמו כשפך שאין מיתתו בסוף כישראל אלא בחנק וזה נשאר בפנים :

(ג') ובזה נבין סמיכות הפסוק שאמר ואתם פרו ורבו דמה ענין חצוה ח לכהן אחסם כפי

הה שהקדמנו יבא על כיון דבא לתת טעם למה שאמר הקורא אתם קרוין אדם ואין האומות קרוין אדם ונקדים עוד מה שאמר אל כל אדם שאין לו אסא אימ אדם עוד אחזק שאין אשות לכרי לפי שאימ חצוה על פריה ורביה לזה בא לתת טעם דלמה אתם קרוין אדם ואין אומות העולם קרוין אדם לפי שאתם מצחקין על פריה ורביה ואין אומות העולם מצווין על פריה ורביה לזה סמך ואתם פרו ורבו לכהן :

(ד') א נאמר באופן אחד בהקד' מה שאמר במכילתא והובא בלוקס דמו ש"ה וזה לשונו וכי יויד איש על רעהו להרגו רעהו להוציא את אחריים באמת אמרו פטור מדינו כשר ורם ודינו מסור לשמים פ"ב וכו' וכו' יבא על כיון דלמה כפל דבריו האדם באדם הים די לומר שופך דם האדם דמו ישפך ומה צריך לומר באדם :

אמנם כפי מה שהקדמנו יבא על כיון וכבר הקדמנו דישראל קרוין אדם ואין א"ה קרויים אדם וה

אומר שופך דם האדם באדם דהיינו שהרג ליש או דינו באדם דמו ישפך דהיינו שדינו מסור כיד כשר ורם לאפוקי הסורב לאחריים שאין דינו מסור כיד כשר ורם לא דינו מסור לשמים :

(ה') ויאמר ה' סן עם אחד ושפה אחת לכולם וזה החילום לעצת ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות הנה נדרה שם שפתם וכו' ויש להבין דלמה כשהיו לפעם אחד וזה החילום ועוד למח כפל דבריו עוד לומר ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות מאמר דכבר אמר וזה החילום לעצת :

אמנם כמה שאמר רבותינו אל אמר ליה ההוא חייא

תא וניהו לעמא חד כולן דכתיב אחדו דכס להטות וזה רבי אחד ליה כמה בנים יש לך אמ' ליה הוה דכתיב צערי כשעה שהם יושבים ללחול זה עובד למיס זה עובד לאש וכו' ודין פנע לדין אחד ליה ואתם כמותן אחד ליה לא אחד ליה עד שאתם משה אחת לך והשעה את כניך וכפי וס אולא לה טענת רבים לפי שכל אחד ואחד עובד מין כפני עצמו ואם כן ארבה ישראל הם הדכים לפי שכלם בני איש אחד ואל אחד בראש ואינו עובדים לאל אחד :

ובזה יבא על כיון כיון שהם עם אחד ושפה אחת לכולם רוצה לומר שכולם כלב אחד ועצת אחת

וזה החילום לעצת כמו שאמר הפסוק חבור עבדים אפרים סנה לו ופוד אס ניהם כך על לב אחד ושפה אחת אס ויאמר למ תא וניהו כולן לעמא חד דכתיב אחרי רבים להטות לא יש תשוב לזה אמר ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות כמו ההוא חייא שאמר תא וניהו כולן לעמא חד לזה הכפ